

FILTER JUGOSLAVIJA

MODRO - BELO – RDEČA NASPROTJA Z ZVEZDO

Roman
Kukovič
novele

Roman KUKOVIČ

ZBIRKA NOVEL

MODRO-BELO-RDEČA NASPROTJA Z ZVEZDO

Oblikovanje : Založba Artius

Lektoriranje : Nevenka Ranzinger

CIP - Kataložni zapis o publikaciji

Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

821.163.6-32(0.034.2)

KUKOVIČ, Roman

Modro-bela-rdeča nasprotja z zvezdo [Elektronski vir] : zbirka novel / Roman Kukovič. - El. knjiga. - Zagorje ob Savi : Artius, 2014

ISBN 978-961-93778-6-4 (pdf)

ISBN 978-961-93778-7-1 (ePub)

276976384

Izdala in založila

Leto 2014

Za založbo : Nevenka Ranzinger

ZALOZBA ARTIUS

Naše E-knjige so dostopne na naši internetni strani :

<http://artius-zalozba.weebly.com/knjigarna-artius.html>

Roman KUKOVIČ

ZBIRKA NOVEL

MODRO-BELO-RDEČA NASPROTJA Z ZVEZDO

- 3 – 15 str.   VEČERJA PRI LEPI
Aleksandar Rankovič
- 16 – 36 str.   AJNC IN JAMSKA SEKIRA
Miha Marinko
- 37 – 47 str.   ULKUS
Janez Drnovšek
- 47 – 57 str.   ŠUKRI & NJEGOVI
Ibrahim Rugova

VEČERJA PRI LEPI

Pogrinjki so bili poravnani in ko je pogledala na uro, je veliki kazalec na ogromni starinski stenski uri ravno prekril malega, ki je stal na številki osem.

»Dvajset do osmih.« je zamrmrala sama zase in pogledala proti kuhinji, od koder se je slišal zamolkel ropot.

Pomislila je, da mogoče vseeno manjkajo rože, saj ji je miza delovala nekam prazno. A ko je prej omenila rože, je Lepa samo zategnila ustnice v levo in ji cinično dejala, da generali pač ne ljubijo rož.

»Razen takrat, ko jahajo na belih konjih !« se je nasmehnila Lepa.

Lojzika jo je začudena pogledala.

»Po vojni, ko so v osvobojena mesta prihajali na belih konjih, so največkrat še sami naročali, da naj jih ljudje obmetavajo s cvetjem. A zdaj ni vojne, Lojzika !« je momljaje, z obvezno cigareto v ustih pojasnila Lepa in na nizko omarico, ki je stala ob vratih, postavila še steklenico domače slivovke.

»Hmmm...« Lojzika z njenim zadnjim odgovorom ni bila zadovoljna in je ob tem napravila še bolj zaskrbljeno obraz.

Nekaj dni nazaj je radio Beograd poročal, da so ruski tanki zavzeli Budimpešto, da je njihov voditelj Nagy aretiran in da so ga ruski vojaki odpeljali neznano kam. Da je Ruska vojska v vsega nekaj urah zasedla Madžarsko in da so njihove enote na poti tudi na Jugoslovanske meje, je poročal novinar. Na mejo, ki se razprostira vse od Prekmurja na Severu v Sloveniji, do Bačke in Banata na Jugu v Srbiji. Jugoslovanska narodna vojska je v polni bojni pripravljenosti in bo zagotovo očuvala naše meje, je še dodal ob drugače hudo skopih podatkih o dogajanju.

Lojziko je ob tej novici skoraj kap.

»Vojna bo...« je dahnila in se sesedla.

»Kje bo vojna ?« je lakonično vprašala Lepa in si prižgala cigareto.

»Tukaj... Rusi nas bodo napadli ! A nisi slišala ? Na mejo grejo ! Zdaj se nam bodo maščevali za Informbiro, boš videla !«

»Ma, da ! Sanjaš, Lojzika !« je zamomljala Lepa, a ne več tako prepričljivo.

»Hočem domov ! V Slovenijo ! Moram k mojim, moram biti z njimi, ko bo vojna!« je bila odločna Lojzika.

»Ne nori, počakaj kakšen dan, da vidimo, kaj sploh bo. Bo zvečer Vida kaj več povedala!« je zaključila Lepa in spila dolg požirek močne črne kave.

Minili so trije dnevi in radio Beograd je vsako uro poročal, da je stanje na meji z Madžarsko nespremenjeno in da sta obe strani v polni bojni pripravljenosti. Med vojaki in oficirji Jugoslovanske narodne armije pa naj bil vladala visoka morala in pripravljenost, da meje branijo do zadnjega. Isti tekst je bil natisnjen tudi v Borbi in Politiki.

»To jim je vsem poslal TANJUG, temu pa CK. In zdaj vsi govorijo in pišejo eno in isto...« je novice komentirala Lepa.

Lojzika ji ni ugovarjala, je pa vseeno preverila, če sta teksta zares enaka. Lepa se ni zmotila. Niti črka ni bila spremenjena. Lojziko je bilo vse bolj strah.

»Torej nekaj prikrivajo...« je takrat s strahom pomislila.

»Lojzika... Vojne ni in je tudi ne bo ! Vida ti je lepo razložila, kako je ! Menda ja ve, saj je tam med njimi in vse sliši in že ve, kako in kaj !« je trdo rekla Lepa in tudi ona pogledala na uro.

»Vida tako pravi le zato, da bi me pomirila... Če ne bi bilo nič narobe, mi vidve ne bi tako branile, da grem na vlak in domov...« je vztrajala Lojzika.

»Lojzika... Zdaj bodo prišli oni sem na večerjo. Evo, še petnajst minut in bodo tu. Vse ti bodo razložili. Oni so vsi vsaj v generalštabu, veš, in oni že vejo. In... Prosim te, ne bodi panična in se obnašaj razumno. Prav ?« jo je prijela Lepa za ramena in jo obrnila k sebi.

S svojimi temnimi, skoraj kot oglje črnimi očmi se je strmo zazrla v Lojziko.

Lepa je bila Črnogorka. Prvoborka. Temna, visoka in nedostopna. Vsaj na prvi pogled. Z Lojziko so bile prijateljice še izpred vojne in ko sta se po vojni spet našli, je Lojzika vsako leto za kakšnih štirinajst dni prišla k Lepi v Beograd, kamor se je ta po vojni preselila iz Bora.

»In, pusti, da govorim jaz ! Ti govori le, če te bo kdo kaj vprašal ! Prav ? Si razumela ?« ji je dajala še zadnje napotke Lepa in si že prižgala novo cigareto kar z ogorkom stare.

Lojzika je pomislila, da bodo Lepo zagotovo pokopali s cigareto v ustih. In skodelico črne kave v roki.

»Prihajajo ! Je vse pripravljeno ?« je v sobo vsa zadihana planila Vida, Lepina hči.

Lepa jo je pogledala in prikimala.

»A dober večer smo pa na generalštabu pustili ?« je zamrmrala.

»Mama...« je opravičujoče zavzdihnila Vida in si slačila jakno.

»Upam, da kakšen dan ne boš le še salutirala...« je zamrmrala Lepa.

»Oprosti, mama...«

Lepa je le prikimala in se še vedno oblečena v domačo haljo počasi odmajala proti kuhinji. Bila je že skoraj na vratih, ko se je zaustavila, si iz steklenice natočila slivovke in šilce prav po moško na dušek tudi nagnila. Malce je počakala, potem pa močno dahnila.

»Huh... Prava je ! Res je prava !« je rekla tiho in ne da bi pogledala Lojziko in Vido odšla nazaj v kuhinjo.

Lojzika in Vida sta se spogledali in Vida je skomignila z rameni.

»Kaj češ... Takšna je !« se je slabotno nasmehnila Vida.

»Se ne misli preobleči ? Pa saj ne more med generali paradirati kar v jutranji halji, prosim te...« je tiho zašepetala Lojzika in zmajala z glavo.

Vida se je zasmejala.

»Kdo pravi, da ne ? Ona bi še Tita sprejela v halji in s čikom v ustih !« je dejala in odhitela v svojo sobo, da se preobleče.

Lojzika se je sesedla na stol.

»Mati mila... Kaj bo iz tega ?!« je zastokala prav v trenutku, ko se je na vratih predirljivo oglasil zvonec.

Lojzika se je zdrznila in skočila pokonci. Hitro si je popravila naborke krila in si za pas pazljivo zatlačila belo bluzo. Ko se je od strani pogledala v steklu balkonskih vrat, je v sobo počasi prišla Lepa.

»Kaj paničariš, Lojzika ? Kaj misliš, da so oni ? Krdelo fantkov, ki se namesto s kositrnimi vojački igrajo s pravimi fanti v uniformah ! To in nič drugega !« je dejala momljaje in cigareta ji je pri tem ob vsaki besedi v ustih skokovito poskakovala gor in dol.

Lojzika je prikimala in globoko zajela sapo. Pomislila je na sina Ferdija, ki je služil vojsko v Požarevcu.

»Požarevac ni ravno na Madžarski meji, a če se stvari zapletejo, če Rusi udarijo, potem...« je pomislila ob tisti prvi novici o tem, da Rusi prihajajo na mejo.

»Zaenkrat so na Madžarsko mejo poslali le enote, ki so tudi drugače zadolžene za to mejo. Če bo do česa prišlo, bo Ferdi iz Požarevca prej moral na Romunsko ali pa Bolgarsko mejo, kot pa na sever k Madžarom !« jo je skušala že prvi večer potolažiti Vida, ki je delala v generalštabu JNA.

»Eto... Tu so ! Kar mirno, Lojzika, sami prijazni možakarji so, veš !« je mimogrede navrgla Vida, ko je hitela na vhodna vrata.

Lojzika je ocenjujoče pogledala Lepo, ki je na sebi še vedno imela jutranjo haljo iz temno modrega blaga, ki je bilo poslikano z le malo svetlejšimi rožami iste barve. Ta halja je Lepo naredila še temnejšo.

»Kaj me gledaš ? Saj nisem nevesta, da bi se krancljala zanje !« je z nagajivim nasmehom zamrmrala Lepa in si natočila še šilce.

Prav v trenutku, ko je kozarec postavila nazaj na nizko omarico, je Vida v jedilnico pripeljala tri moške v uniformi in enega v civilu.

»Mama, Lojzika... To so tovariši...« je začela Vida, a jo je moški v civilu prekinil.

»To je dovolj, Vida moja ! Ja, tovariši smo !« je dejal smeje in stopil do Lepe.

Ta je zamjevala z glavo.

»Kako, Lepa ?« jo je vprašal in ji stisnil roko.

Že na prvi pogled je bilo videti, da sta vsaj dobra, če ne že stara znanca.

»E, moj Leka... Če bi bilo boljše, bi bil že greh !« je dejala resno.

»To so besede, Črnogorka moja !« se je nasmehnil moški, jo potrepal po rami in stopil k Lojziki.

»Gospa...« je dejal resno, ji podal roko in pri stisku roke rahlo nagnil glavo.

Lojzika ni vedela, kaj naj, zato je v kolenih le rahlo klecnila, kot da bi se hotela prikloniti. Leka se je nasmehnil in že hotel nekaj reči, ko ga je prijala za roko Vida in ga odpeljala za mizo in ga posadila na častno mesto. Potem so do Lojzike prišli še uniformirani moški in ji vsi po vrsti prijazno stisnili roko.

»Nič nisem komplicirala, veste ! Vida, daj ! Postrezi vendar žganje ! In potem bomo najprej malo napiknili. Domače, iz Bačke. Potem pa boste jedli tisto, kar sem v mesnici pač dobila. Svinjska rebrca ! Solate nimam, lahko dobite kaj vložnega ! Papriko, kumare, mešano... Eto !« je zdrdrala Lepa, kot da je pred njimi na večernem raportu.

Moški so se zasmejali.

»Nismo ravno lačni, Lepa !« je dejal moški v civilu, ki ga je Lepa klicala za Leko.

»Zakaj pa Vida ne naroči mesa pri našem štabnem ekonomu ? Lahko dobi kar si poželi, veš ! Prav vse !« je dejal eden od uniformiranih.

»To vprašaj njo...« je zamrmrala Lepa, ki je že krožila z drugo steklenico žganja in natakala na drugi strani mize kot Vida.

Ko je prišla do Lojzike, je ta zmajala z glavo. Lepa je le nasršila obrvi in Lojzika je ubogljivo nastavila kozarec.

»Naj bo s srečo !« je dejala glasno Lepa, ko je natočila vsem, tudi sebi, in stopila na drugi konec mize, prav nasproti moškemu v civilu.

Vsi so vstali, še najkasneje Lojzika, ki te navade ni poznala.

»Naj bo s srečo !« je glasno zaklical moški nasproti nje in s kozarcem pokazal na vsakega od prisotnih.

»Naj bo s srečo !« so ostali glasno ponovili.

Lojzika je tesno zamižala, zadržala dah, potem pa v enem samcatem požirku pogoltnila žgočo pijačo. Za trenutek ji je vzelo dah, potem pa je željno hlastle po vodi, ki je bila v vrču prav pred njo. Lepa je takoj videla Lojzikino zadrego in le zmajala z glavo.

»Diši pa, diši...« je dejal eden od vojakov in z glavo pokazal na kuhinjo.

»Lepa bi morala biti šef naše generalštabne ekonomije, ne pa tisti Heronim !« se je zasmejal drugi.

»In da vas crkljam, kot male fantke, kaj ? Jok, bato !« je odvrnila Lepa in potegnila Vido v kuhinjo.

Ko je Lojzika videla, da je ostala sama, jo je obšel nemir in živčno se je presedla.

»Ste tu, pri Lepi, na obisku, gospa ?« je vprašal eden od vojakov, edini, ki je bil v modri uniformi.

Lojzika je sunkovito prikimala.

»Bila sem na obisku pri sinu, ki služi v Požarevcu...« je dodala tiho.

»In kaj služi ?« je zanimalo drugega.

Lojzika ga je začudeno pogledala.

»Vojsko, kaj pa bi služil...«

Moški so se zasmejali in se spogledovali. A so utihnili takoj, ko je moški v civilu dvignil roko.

»Misliš je na to, kateri rod vojske služi vaš sin...« je dejal blago in tiho.

Lojzika je zardela.

»Pešadija... No, sivo zeleno uniformo ima...« je pojasnila.

Moški so se spet rahlo nasmehnili.

Iz kuhinje sta Lepa in Vida prinesli vsaka po dva velika krožnika z narezki. Suho meso in salame je Lepa prinesla prav Lojzika, ki je bila nekaj dni prej pri sestri v Apatinu. Kajmak je Lepa kupila na črno, od soseda, ki je bil v bloku nekakšen hišnik. Enoroki velikan, Črnogorec kot Lepa, je bil vojni invalid in k svoji mali penziji je vsak mesec dodal nekaj dinarjev, ki si jih je zaslužil s švercanjem kajmaka, slivovke in petroleja. Največ je zaslužil s petrolejem, razen ob praznikih, ko je imel toliko naročil za slivovko, da bi lahko v domačem kraju napolnil tudi cisterno in jo pripeljal v Beograd.

»Tole je pa videti zelo dobro !« je Leka radovedno stegnili vrat nad narezek.

»To je iz Apatina !« je dejala Lepa suho.

Moški jo je vprašujoče pogledal.

In Lepa se je prvokrat nasmehnila.

»Ni šverc roba, če to misliš !« je dejala in z zobotrebcem napiknila kos v vodnjaku sušene govedine, ki jo je na las tanko narezala.

»Hmmm...« se je nasmehnil Leka in si tudi on vzel kos mesa.

Lepa ga je jezno pogledala.

»Leka... Kajmak in žganje, slivovko, ki jo piješ, sem res kupila na šverc ! Kako pa ? Naj imam kotel za žganje na balkonu in kuham ? In iz česa naj kuham ? Iz dreka ?« je dejala stvarno Lepa in jezno odvrгла zobotrebec.

»Mama...« je spravlјivo dahnila Vida.

»Lepa je še vedno takšna, kot je bila leta enainštirideset ! Švabe smo nagnali, Lepa ! Ni ti treba več gristi vse naokoli !« se je zasmejati Leka in si natočil kozarec žganja.

Drugi so se zasmejati za njim. Leka je dvignil poln kozarec žganja in stegnili roko daleč proti Lepi.

»Na našo Črnogorko, na našo Lepo !« je dejal glasno in ročno zvrnil kozarec.

Ostali so ga vneto posnemali. Lojziki se je zdelo sila čudno, da vojaki dajejo prednost civilistu. Ob pogledu na njihove epolette in ob misli, da so vsi iz generalštaba, se ji je vse skupaj zdelo še bolj čudno.

»Le kaj je ta človek, da se ga vsi tako bojijo ? No... Razen Lepe, seveda. Ta pa se tako ne boji nikogar. Ne boga, ne hudiča...« je pomislila Lojzika.

Lepa jo je ošvrknila s pogledom, a Lojzika je rahlo odkimala, saj je vedela, da Lepa hoče, da spet izpije kozarec. A Lojziki žganje ni prijalo. Če je že pila, je raje popila kakšen kozarec vina.

»Meso je iz Apatina prinesla Lojzika...« je dejala Lepa in z glavo pokazala na Lojziko. Vsi so se vprašujoče zazrli vanjo.

Lojziki je bilo nerodno in najraje bi se pogreznila v tla.

»V Apatinu imam sestro Nado...« je izjecljala.

»A tako... Jaz pa sem mislil, da ste Slovenka... Vsaj Vida je tako rekla... A ne ?« je dejal Leka in kar s kruhom zajel zajeten kos kajmaka.

Lojzika je prikimala.

»Saj sem Slovenka... Tu sem le na obisku... In ko bo konec vojne...« je rekla Lojzika in v hipu obnemela, ko jo je prestrelil Lepin črni pogled.

Za mizo je nekaj trenutkov legla čudna tišina. Moški, vsi razen Leke, so hiteli brskati po krožnikih ali pa so si dali opravka s prtički. Le Lepa je sedela mirno in si prižgala cigareto. Leka je gledal nekaj časa Lepo, potem pa spet Lojziko.

»Vojna...« je dejal tiho Leka in odkimaval.

Lepa je vstala, stopila do njega in mu natočila žganja.

»Ja... Ona se boji, da bo vojna... Vojna z Rusi !« je dejala in se vrnila na svoje mesto.

»Vojna... Z Rusi... Zanimivo !« je rekel z blagim nasmeškom Leka.

»Ej, Leka... Ne glumi, prosim te ! Če imate pol armije na meji in se z Rusi gledate le preko cevi... Kaj pa naj si narod potem misli ? Da bomo z Rusi plesali kazačok ? Razen, če nam zdaj preko Sovjetske zveze Američani ne pošiljajo drugačne pakete UNRE... Takšne z metki in minami !« je zamahnila z roko Lepa in globoko potegnila iz cigarete.

Leka se je smehljajal.

»Lepa... Od nekdanj si bila hitrega jezika ! A poznaš tisti pregovor ? Preden daš jezik v pogon...« je smeje nadaljeval Leka.

Lepa je prikimala in ga prekinila.

»Vklopi možgane... Vem, poznam. A kaj, mogoče pa jaz nimam možganov, Leka ! Da imam le jezik. Mogoče tudi malce predolg jezik. A kaj ? Kar povem, je res ! Mar ne ?« mu je odvrnila in si prižgala novo cigareto.

Leka je molčal in brskal po narezku.

»Bo Stari kaj govoril ljudem ali jih boste še naprej farbali le z novičkami po radiu in s pamfleti v Borbi ? Iz katerih pa tako ne izveš nič !« je nadaljevala Lepa.

Vida jo je roteče gledala, a Lepa se ni zmenila za njene moledujoče poglede.

»Lepa.. Ve se toliko, kot je v tem trenutku pametno, da se ve ! Nobene panike med narodom ne rabimo ! Milanovič !« se je obrnil k moškemu v modri uniformi.

Ta ga je skorajda preplašeno pogledal.

»Razloži babnicam kako in kaj !« je dejal Leka.

Milanovič je zmedeno gledal. Najprej Leko, potem pa še vse ostale, ki pa so le strmo gledali predse ali v Leko. V sobi je vladala mučna tišina.

Milanovič se je rahlo odkrhal in ugasnil svojo cigareto.

»Torej... Stvar je takšna... V bistvu... V bistvu ni nobene nevarnosti. Rusi so na Madžarskem, to je res in to je dejstvo in... Ja, res, prišli so tudi do naše meje, a to je tudi vse.

Mi imamo naše enote tam in... Nobene nevarnosti ni, da bi prišlo do spopadov !« se je narejeno nasmehnil in se nagnil nazaj v svojem stolu.

Lojzika je pogledala Lepo in potem še Vido. Vida je bila rahlo zbegana, Lepa pa je neprizadeto vlekla svojo cigareto.

»Vidite ?« se je zasmel Leka.

»Če so Rusi le v nekaj urah zradirali Madžarsko, se v eni sami minuti otresli Imre Nagya in je madžarski narod utihnil... Zakaj bi se pa potem ustavili na naši meji ?« je tiho vprašala Lepa.

Vsi so se zazrli vanjo.

»Ker mi nismo Madžari, Lepa !« je dejal Leka.

»Naša vojska ni in nikoli ni bila pod Rusko komando ! In tudi nikoli ne bo !« je dejal Milanovič.

»In mi smo pripravljeni ! Za nami je NOB, mi vemo, kaj je vojna, kaj je borba ! Madžari tega ne vedo, ne znajo se boriti za svoj narod. Nikoli se niso borili zase. Vedno za druge. In nikoli se ne bodo znali boriti zase. Prej so bili desetletja pod Habsburgom, potem pet let pod Nemci, zdaj so že skoraj deset let pod Rusi !« je dejal eden od generalov.

Leka je zadovoljno prikimal.

»To je res ! Na to se pije !« je dodal in izpil kozarček žganja.

»Kakor vem, pa bo jutri ali pojutrišnjem tudi Tito spregovoril ljudstvu !« je dodal tretji general.

Leka ga je malce na črno pogledal.

Lepa je prikimala.

»Stari bo govoril Rusom !« je rekla in si nalila žganja.

»Kako to misliš, govoril bo Rusom ?«

»Tako... Govoril bo našim ljudem, sporočilo pa bo namenjeno Rusom !« je rekla in zvrnila žganje.

»Jebemoboga, Leposlava...« je rekel Leka, si spet natočil žganja in ga na dušek izpil.

Lepa ga je le gledala. Povsem mirno je bila zazrta vanj. Na njenem obrazu Lojzika ni mogla razbrati ne posmeha, ne strahu. Nič. Le gledala ga je.

Generali so strmeli v Leko in čakali.

Potem se je Leka glasno zasmel. Zares glasno.

»Tebe bom moral za nekaj let poslati v kak zajeban pržon, Lepa ! Ni druge !« je rekel med smehom.

»Eh, Leka, ne bi bila prva, ki bi se po tvoji komandi znašla tam ! In zadnja tudi ne !« je zamahnila z roko Lepa in ugasnila cigareto.

Ker se je Leka še vedno glasno režal, so se začeli režati še drugi. Najprej general v modri uniformi, potem Milanovič in nato še drugi. Celo Vida se je rahlo smehljala, čeprav je še vedno zbegano gledala enkrat Leko, drugič mamo.

»Leka, Lepo bi morali spraviti v zunanjo politiko !« se je svoji domisllici zasmel Milanovič.

Leka ga je pogledal in prikimal.

»Lepa bi lahko bila kjerkoli bi hotela, ne samo v diplomaciji...« je dejal tiho in se zresnil.

Takoj so se zresnili tudi drugi.

Lepa je Vidi pokazala na kuhinjo. Vida je razumela in odhitela.

Leka je gledal za njo. Ko se je obrnil nazaj k mizi, se mu je pogled ustavil na Lojziki.

»Kako je gori pri vas, v Sloveniji ?« jo je vprašal.

Lojzika je instinktivno pogledala Lepo, a Lepa ni trznila niti z očmi.

»Dobro... Dobro je... Da je le mir...« je z muko lepila besedo na besedo Lojzika.

Leka je kimal.

»Sloveniji gre dobro, ja... Tam imate tovarne in rudnike. Prave tovarne in prave delavce, pravi proletariati... In v teh tovarnah tudi kaj naredite. Pri nas pa imamo same kmete. Ki nič ne naredijo. Ki le kukulelajo za kraljem in se cmerijo, kako lepo so živeli pod jebeno monarhijo, ki se že od leta enainštirideset tako pogumno skriva v Londonu. Jebem ti boga pa tak narod !« je zasikal na koncu.

Eden od generalov mu je prikimal.

Leka si je spet natočil žganja. Roka se mu je rahlo tresla in videti je bilo, da je že pijan.

»Ti, Milanovič pa nikar ne kimaj... Srbin je dober le, če je vojak ali pa žandar ! V fabriki si z njim ne moreš pomagati, vsaj z večino ne, če pa obdeluje zemljo, se pa obnaša, kot da smo v srednjem veku. Zadruga jim ne pašejo, umetna gnojila, za katere plačujemo v tujini milijone, mečejo v Savo in Donavo, češ da je strup, živino koljejo raje po kletih, kot pa v klavnicah... Ne vem, če bo to tisto, za kar smo se borili, tovariši !« je govoril Leka in gledal poln kozarec, kot da se ne more odločiti ali ga bo popil ali raje pustil.

»Spij, Leka... Vida bo zdaj prinesla rebrca in si bomo še malo namastili zobe !« je rekla Lepa in mu pomežiknila.

A Leka se za njene besede ni zmenil.

»Če bi Srbi imeli Kidriča in tistega Leskovška Lukata, tako kot ju imajo gori v Sloveniji... Veste, ta Kidrič je pameten in vidi naprej. Zna analitično razmišljati in tudi šolan človek je. Ve, kaj je dobro za narod, za državo, za progres. Tisti Luka pa je sila, ko je treba vse skupaj pognati v pogon na terenu. Takšnih ljudi nam manjka tu, v Srbiji. Ne pa neumnih kmetov, vojakov in žandarjev !« je nadaljeval Leka.

»Saj tudi drugje ni bolje, Leka ! Pogledj samo Bosno in Makedonijo. Da o Kosmetu niti ne govorim ! Kot da živijo na nekem drugem svetu !« je rekel general v modrem.

»Oni so vsi skupaj le en velik kup turškega dreka, ki se tu smradi že stoletja. In vse oblasti do sedaj so jih le gledale...« je rekel tiho Leka in pri tem gledal Lepo naravnost v oči.

Lepa pogleda ni umikala. Bila je povsem mirna.

»Kaj pa boš z njimi ?« je tiho vprašala.

Leka je z roko nakazal kretljivo, kot da reže, odprl usta in že hotel nekaj reči, a je zmajal z glavo in na dušek izpil žganje. Ko je pijačo pogoltnil, je stresel z glavo. Počasi je pogledal z zmedenim pogledom po generalih, potem pa še Lojziko in Lepo.

»Kaj pa Črna Gora in Hrvaška ?« ga je vprašala Lepa.

Leka je zamahnil z roko.

»Črnogorec ne zna drugega, kot streljati... Hrvatje pa so barabe ! Kolikor Hrvatov, toliko tatov, Lepa moja ! In povrh vsega se vsi ti narodi med seboj še sovražijo ! Prej bi objel hudiča, kot pa soseda druge narodnosti !« se je žalostno nasmehnil Leka.

»V JNA se te stvari počasi urejujejo, Leka. Bratstvo in enotnost se krepita...« je dejal tiho general Milanovič.

»Se kurac ureja, se pičku materinu krepí, Milanovič... Seveda se ureja, a le tisti čas, ko služijo ! Ker jih je vse strah ! Od strahu se jim trgajo gate. Ko pa se po služenju vrnejo domov, so spet takšni, kot so bili. Nacionalisti in šovinisti ! V glavo bi jebali drug drugega, če ne bi bilo močne vojske in dobre policije, Milanovič ! Vojna se nikoli ne bi smela končati !«

»Če se vojna ne bi končala, Leka, bi bil ti še vedno komisar...« se je nasmehnila Lepa.

Leka jo je grdo pogledal.

»A ni res ?« je dodala Lepa.

Leka je imel temen izraz na licu, ko se je ob tem spet zazrl v Lepo.

»Tebe bom dal streljati, Lepa !« je dejal tiho.

Vsi so ostrmeli. V sobi je bilo neprijetno tiho. Potem pa se je Leka spet počasi zarežal.

»Kar... A prej pojemo tale rebrca ! Preveč sem se namučila, da sem jih sploh dobila in da sem jih lepo spekla, Leka !« se je nasmehnila Lepa in namignila na Vido, ki je iz kuhinje prinesla velik pladenj z lepo zapečenimi rebrci.

Leki so se oči zasvetile, ko je zagledal goro svinjskih rebrc. Pojma ni imel, da je ta rebrca za Lepo peklo troje sosed, saj je bila pečica njenega štedilnika premajhna, da bi lahko naenkrat spekla vsa tista rebrca. Hladnih rebrc pa Lepa ni marala in je bila prepričana, da jih tudi drugi ne marajo.

»Potem pa naj ji človek zameri, a ?« se je zarežal Leka in planil po mesu.

Nekaj minut so bili za mizo vsi tiho in si dajali opravka z rebrci. Slišalo se je le glasno mlaskanje in srkanje, ko so poskušali s kosti pobrati čim več mesa. Najglasneje je srkal Leka. Lojziki se je zdelo čudno, kako je medtem, ko je žvečil rebrca, zraven srkal tudi slivovko. Pomislila je, da je do sedaj videla le, da je kdo medtem popil požirek vina.

»A da bi kdo vmes pil šnops...« si je dejala sama pri sebi.

Pogledala je Lepo, ki se ji je nasmehnila in ji pomežiknila.

»Leka... Te lahko prosim za uslugo ? Ali pa še bolje tebe, Milanovič !« je dejala čez čas Lepa in se od Leke obrnila k Milanoviču.

Milanovič je pogledal Leko, ki pa se zanju ni zmenil. Popolnoma predan je bil glodanju svinjine. Lojzika je pomislila, kako je še pred slabe pol ure glasno zatrjeval, da sploh ni lačen.

»Reci, Lepa, reci...« je rekel Milanovič in položil roke na mizo.

Lepa je za trenutek pomolčala.

»Bi mi lahko uredil eno prekomando ?« je vprašala Lepa in ga strmo pogledala.

General je pogledal Leko, ki pa je bil videti popolnoma odsoten.

»Kakšno prekomando ? Za Vido ?« je začuden vprašal Milanovič.

Lepa je odkimala.

»Boga ti, Milanovič, saj Vida ni vojno lice ! Za vojaka gre ! Za čisto navadnega vojaka, Milanovič !« je rekla.

Lojzika je dvignila pogled in se s strahom zazrla v Lepo. Nekje v sebi je začutila drget in zaslutila je, kam Lepa meri. Že par dni Lozika ni govorila Lepi drugega kot to, da jo skrbi za družino v Sloveniji, še najbolj pa jo je skrbelo za sina, ki je služil JNA v Požarevski kasarni.

»Za vojaka...« je bil tih Milanovič.

Lepa je prikimala. Videti je bilo, da je Milanoviču nerodno.

»Lepa, veš, da ti pri tem ne morem pomagati...« je dodal Milanovič in nemočno razširil roke.

»A da ne... Jaz pa sem mislila, da bi bilo dovolj, če bi dvignil telefon in poklical komandanta kasarne, kjer fant služi ! A se ne dela to tako ?« je z vidnim razočaranjem rekla Lepa in si prižgala cigareto.

»Ne gre, Lepa, ne gre... Žal ! Sploh pa v teh časih !« je hitel pojasnjevati Milanovič.

»Prej si rekel, da se nimamo česa bati, da je vse v redu, zdaj pa imamo kar naenkrat vojno stanje ali kaj ? Milanovič ?« se Lepa ni dala.

Milanovič je bil v zadregi.

»Ne gre za to... Pravila so pravila in jaz se ne morem mešati v delo komandirja kasarne, veš...«

Drugi so se medtem šepetaje pogovarjali, celo Leka se je ta čas šalil z Vido o tem, da bi rad tudi on zvezo s švercerjem, ki jima nosi slivovko, ki jo je pil. Le Lojzika je ves čas vlekla na ušesa, kaj se pogovarjata Lepa in Milanovič.

Milanovič je gledal Lepo in zmajeval z glavo. Lepa je pogledala Leko. Ta je dvignil glavo in našobil ustnice.

»Poslušaj... Milanovič... Te imena Šimunovič, Nedeljковиč, Kvadro, Brdolič... Te na kaj spomnijo ? Če te ne, grem zavrtet telefon in ti povem še vsaj deset, če ne še več drugih imen. In to imen fantov, ki so dobili prekomando po tvojem posredovanju, po tvojem ukazu, Milanovič...« je rekel tiho Leka.

Nekaj trenutkov je gledal Milanoviča, ki je zbežan gledal v mizo pred seboj.

»Milanovič... S teboj govorim, veš !« je siknil Leka in vstal.

Milanovič se je zdrznil.

»Počakaj, Leka, počakaj...« je dejal spravljivo in s prisiljenim nasmehom na ustih.

Leka se je zares ustavil. A ni sedel nazaj na svoje mesto. Z obema rokama se je naslonil na mizo in gledal Milanoviča. Ta je prikimal in se obrnil k Lepi.

»Kje služi ta fant ?« je vprašal.

Lepa je pogledala Leko, ki pa ni trznil.

»V Požarevcu... Že Lojzika, prej ko sem bila jaz v kuhinji, vam je povedala, da je njen sin navaden vojak in da služi v Požarevcu. Lahko bi ga poslali kam v Slovenijo ali vsaj sem, v Beograd, da jaz malce popazim na njega !« se je nasmehnila.

Milanovič je kimal.

»Pokliči me jutri zaradi podrobnosti... Ali pa naj mi jih sporoči kar Vida ! Prav ?« se je nasmehnil Milanovič.

Lepa mu je prikimala in se prav tako nasmehnila.

»Hvala, Milanovič ! Dober človek si !« je še dejala.

Leka se je glasno zasmeljal.

»Moj kurac je dober ! Cviknil je ! Zbal se je !« je bil glasen Leka.

Videti je bilo, da je pijan. Močno pijan. Nihče ni vedel, da je čez dan izpraznil že dve steklenici albanskega konjaka. In da ves ta čas ni pojedel niti grižljaja. Cel dan je samo pil, pil konjak in kavo. Par vrčev kave.

»Jebe se vam vsem, če Madžarska nima morja...« je klel sam zase.

»Pojej še kakšen kos mesa, Leka ! Dobra rebrca so, kaj ne ?« je Lepa vprašala ostale, ki so vneto prikimali in spet segli po mesu.

Leka je spet sedel na svoje mesto in gledal Lepo. Lepa se mu je nasmehnila in čakala, kaj bo. A Leka jo je le gledal. Dolgo in nepremično. Potem je stresel z glavo.

»Rusi se bodo z meje pobrali že čez kakšen teden ali dva...« je dejal tiho, a so vseeno vsi obstali in se zagledali vanj.

Milanovič je odložil kos mesa, ki ga je imel v roki in se obrisal v prtček. Potem je prikimal Lekinim besedam.

»Vse skupaj je zakuhal Imre Nagy, ki je zbornal skupaj madžarski narod in jim obljubil nekakšen evropski komunizem. Kot da Rusom ni dovolj že jugoslovanski komunizem, eh. Ne, on bi evropski komunizem ! In, eto ti ga na. Zdaj bodo dobili najtršo in najhujšo obliko kremeljskega komunizma. Še sreča, da je Stalin mrtev. On bi celo Madžarsko poslal naravnost v Sibirijo. Jebemti ! Madžari zdaj niti srat ne bodo smeli, če jim Rusi ne bodo dovolili. Tako je to. Sranje... Jeba... Po drugi strani pa... Torej, v bistvu... Rusi si agresije na Jugoslavijo enostavno ne morejo privoščiti. Še tole z Madžarsko se jim bo otepalo. Evropa in ves svet se še hudičevo dobro spominja Hitlerja in njegove krvave vojne. Nihče si ne želi, da bi se stvar ponovila. A če so Rusi hoteli ohraniti svoj primat vsaj na Vzhodu in očuvati svoj Varšavski pakt, da jim ne bi začeli srati še Poljaki in Čehi... So pač morali zakurblati tanke in malo porožljati po ulicah Budima in Pešte, ne ? Na našo mejo pa so prišli iz povsem propagandnih namenov. Ja, bemti boga... Da pokažejo, od kje dalje je njihov teritorij. Jugoslavija, ne samo da jih teritorialno zaenkrat ne zanima prav hudo, Jugoslavija je danes suverena država in ima prijatelje. Veliko prijateljev ! Mislite, da bi Američani križem rok gledali, če bi ruski komsomolci s tanki rinili v Beograd ? Jok brate ! Že prvi dan agresije na Madžarsko so Američani okrepili svoje enote v Italiji, Grčiji, na Bližnjem vzhodu in v Severni Afriki. V Sredozemlju zdajle plujejo že tri njihove letalonosilke, ljudje ! Bemoboga ! In vi tule trepečete, da nas bodo Rusi napadli !? Za babe ne rečem, panika... A vi trije? Generali ! Prekaljeno borci NOB ! Naj vas bo sram ! Eno samo kukulele... Namesto, da bi...« je govoril Leka, ko ga je prekinilo predirljivo zvonjenje na vratih.

Lepa je pomignila Vidi, ki je odhitela v vežo in se že čez par sekund vrnila. Sledil ji je visok možki v strogo krojeni obleki, ki jo je pokrival usnjen plašč. Lojzika je s strahom gledala možkega, za katerega je vedela, da je od UDBE. Le oni so nosili takšne usnjene plašče.

»Tovariš sekretar, oprostite, da motim...« se je postavil na stran ob Lekni.

Ta ni dvignil pogleda.

»Kaj hočeš ?!« je zalajal Leka.

Videlo se je, da je sila nejevoljen.

»Stvar je zaupna, tovariš sekretar !« je glasno povedal moški in skorajda mirno stal ob njem.

»Mi smo zaupna družba, Komljenovič ! Kaj ne Lepa ? Lepa je prvoborka in...« je začel, pogledal Lepo in se nasmehnil.

Vsi so molčali in čakali.

»Povej že, kaj za vraga hočeš !« je jezno siknil in mrko pogledal gor v moškega.

Moški je najprej zamencal, potem pa prikimal.

»Tovariš Tito sklicuje nujen sestanek. Sestanek bo že čez eno uro. Pravkar so za vas to sporočili po radijski postaji !« je zdrdral.

Leka je kimal. Potem je spet pogledal Lepo.

»Bil sem navaden partizan, Lepa. Potem sem napredoval v komisarja. In v pokrajinskega komisarja. Pa v sekretarja CK Srbije. Bil sem član AVNOJ-a v Bihaču, Lepa... Zdaj sem jebeni kao minister, ki ga poriva vsak, ki ima pet minut časa ! Jebeš takšno življenje... Smo se za to borili, Lepa ?« jo je vprašal.

Lepa se je žalostno nasmehnila.

»Ej, fant moj... Ideali so nekaj, življenje pa nekaj čisto drugega ! Danes ti, Leka, jutri jaz... Ali obratno. Nikomur dandanes ni lahko, a vseeno gre. Kot je rekla prej Lojzika, samo da je mir !« je dejala stvarno in si prižgala cigareto.

»Pametno...« je zamrmral Leka.

»Pojdi in naredi kar moraš !« je prikimala Lepa.

Leka se je zagledal vanjo.

»In jutri bo nov dan !« je dodala z nasmehom Lepa.

Leka je prikimal in vstal. Lojziki se je zdelo, da se je v minuti ali dveh streznil. Popolnoma streznil.

»Hvala Vida in seveda hvala tudi tebi Lepa ! In za žganje, rebrca in... Ja, tudi za tvoj strupen jezik ! Gospa Lojzika ! Upam, da Milanovič ne bo požrl obljube in da bo vaš fant do konca služil kje bliže domu ! Saj je konec koncev čisto vseeno kje služi, samo da služi... Lahko noč !« je dejal, si popravil goste lase, ki so mu silili na čelo, potem pa prikimal in odhitel.

Vsi trije generali so skorajda skočili in pohiteli za njim. Lepo in Lojziko so pozdravili le z na pol vojaškim pozdravom, ko so mehko dvignili roko k čelu, potem ko so si na glave poveznili generalske kape.

»Jebem mu mater krvavo...« je bolj sam pri sebi zamrmral general v modri uniformi.

Vida jih je spremila in v jedilnici sta ostali le še Lepa in Lojzika. Ko se je hrup v veži podel, se je Lojzika sklonila čez mizo proti Lepi.

»Lepa... Je bil to...« je zašepetala.

Lepa je prikimala.

»Rankovič, ja...«

»Rankovič...« je dahnila prestrašena Lojzika.

Aleksandar Ranković – roj. 28. november 1909, umrl 19. avgust 1983

Leta 1927 je postal član SKOJ in naslednje leto član KPJ. Zaradi revolucionarne dejavnosti je bil obsojen na 6 let zapora. Leta 1938 je postal član Politbiroja CK KPJ. Med vojno je bil član Vrhovnega štaba NOV in POJ, član Predsedstva AVNOJ, itd.

Po vojni je bil Ranković član Predsedstva Začasne narodne skupščine DFJ, minister za notranje zadeve SFRJ, podpredsednik SFRJ, zvezni poslanec, itd.

Leta 1966 je bil razglašen za sovražnika ljudstva in odstranjen iz vseh položajev.

AJNC IN JAMSKA SEKIRA

Moški je najprej močno posmrkal, se nemirno presedel in potem željno segel po čaši z vodo. S tresočo roko je počasi, skorajda srkajoče pil. Vsak požirek je podržal v ustih in pri tem tiho pocmokljal. Pri tem mu je nekaj kapljic vode zdrselo tudi po bradi in kapnilo na suknjič. A moški tega ni opazil. Ana Marija ga je nekaj trenutkov opazovala, potem pa skrivaj pogledala na uro. Na hitro je izračunala, da intervju traja že skoraj celo uro, pa kljub temu nista prišla prav daleč. Pravzaprav sta capljala na mestu. Njegovi odgovori so bili raztrgani, v stavkih, ki jih je mukoma sestavljal, pa je vsaki drugi ali tretji besedi sledilo njegovo e-janje.

»Ja, eeee, leta triintrideset sem se, eeee, vrnil iz Moskve in.... Ja... Eeeee...« je spet začel.

Držalo jo je, da bi zavila z očmi in mu na ta način pokazala, da ima tega e-janja poln kufer, a kaj, ko bi jo urednik potem zagotovo brcnil v ta zadnjo, ko bi prejel klic ali dva naravnost iz CK.

»Ste se v Moskvi srečevali še s kom ? S Titom ? Kardeljem ?« ga je prekinila.

Čudno jo je pogledal. Potem je pogledal ven skozi okno in počasi odkimal.

»Neee... Eeeee... Tam nas je bilo takrat, eeee, preko sto iz vse Jugoslavije, veste. Eeeee, ne... Tito, eeee, je bil tam prej. Eeee, Kardelj pa mislim, eeee, da je prišel ravno, eeee, ko sem se jaz vračal. Ali pa je bil tam tudi že prej... Eeee, ne spomnim se čisto natančno, eee, takrat je bilo veliko, eeee, tega... Veliko nas je bilo, eeee, gori v Moskvi !« je kimal.

Prikimala je tudi Ana Marija. Spomnila se je, da je ob pregledovanju filmskega arhiva opazila, da ga to njegovo e-janje pravzaprav spremlja že celo življenje. Na enem od zasedanj CK ZKS v šestdesetih letih je imel uro in pol dolg govor in če bi izrezali njegove e-je, bi bil govor dolg vsega slabo uro ali pa še manj.

»To je napisano, eeee, v moji knjigi, eee, v moji knjigi Spomini...« je dodal kot v opravičilo.

»Ja, kar nekaj časa je že od tega...« je vdano prikimala Ana Marija.

»Tita nisem srečal prav, eeeee, pogosto, veste... No, ko je prišel v Slovenijo že, a ko sem bil v Beogradu... Redko, redko... Ni nas maral preveč... Slovencev... Razen, Krištofa... Kardelja, mislim...«ji je razlagal, a je govoril, kot da govori sam sebi.

Kimal je in sa spet zagledal ven v drevesne krošnje.

»Česa se iz te vaše zgodnje politično dejavne preteklosti najbolj spomnite ?« ga je vprašala.

S pogledom se je vrnil k njej in jo nekaj časa čudno gledal.

»Mislim na čas, ko ste se vrnili iz Moskve in recimo do začetka NOB?« mu je pomagala.

Prikimal je.

»Veliko je bilo tega, veste...«

»Vas je v tem času kaj še posebej razveseljevalo ? Recimo... Kakšen dogodek, ki vam je vtil še več optimizma...«

Skomignil je z rameni.

»Veliko je bilo tega...« je ponovil.

Ana Marija je razmišljala, kaj naj ga še vpraša, da bi se nekako le vrnil v tisti čas. Moški je bil star in vedela je, da je veliko stvari gotovo pozabil. A vseeno, v človekovem spominu vedno ostanejo tudi vsaj rahle usedline tistega, kar ga je zaznamovalo. Trenutki, ki ga pretresejo. Zaradi sreče, gorja...

»Tokrat sem bil kandidat za CK KPS...« je dejal čez nekaj dolgih trenutkov.

»Leta 1933 ?« mu je pomagala.

Zbegano jo je pogledal.

»Ja, ko sem se vrnil iz Rusije... A na volitvah nisem dobil dovolj glasov ! Ne spomnim se, kdo jih je dobil več kot jaz... Ne, ne... Tisto je bilo enkrat drugič... Mogoče po vojni ! Takrat pa... Takrat so me konfinirali v Trbovlje in sem bil ves čas pod nadzorom orožnikov in nisem smel aktivno delati za partijo, ja... Do tedaj sem bil sekretar Pokrajinskega komiteja, pa... Ni šlo več, ko so me imeli ves čas na očeh. Potem pa je Šentjurčeva Lidija uredila, da sem postal član CK KPJ. Doli... V Beogradu. Tam so me pa takoj potrdili... Ja, prej sem bil v CK Jugoslavije, kot pa v CK Slovenije...«je kimal in si obrisal slino iz kotičkov ustnic.

Imel je širok obraz, z žalostnimi očmi in velikimi ustnicami.

»Štiri...in... tridesetega...« je dodal tiho.

»Ste postali član CK KPJ ?

Prikimal je.

»Vam je bilo žal, da niste bili prej v CK KPS ?« je navrgla, saj je upala, da se je v spominu vrnil v tisti čas.

Ni hotela njegovih biografskih podatkov. Hotela je odgovore, ki bi pokazali, kakšen je bil kot človek. Človek, ki je imel v Jugoslaviji, sploh pa v Sloveniji veliko besedo pred, med in po vojni. Zanj so nekateri zlobno trdili, da je v politiki le zato, ker je bil navaden delavec. Razen tečajev v Rusiji, kjer pa so razen partijski teoriji drugim stvarjem posvečali kaj malo pozornosti, šol od znotraj ni videl veliko. Le štiri leta osnovne šole in dve leti meščanske šole, za katere pa

so zlobneži kasneje trdili, da meščanska šola, ki jo je sam navajal, sploh ni obstajala. Partiji je bil zato uporaben iz dveh razlogov. Da so ga v agitpropovski maniri kazali naokoli kot rudarja, ki je sooblikoval politiko in je bil revolucionar, na drugi strani pa so ga s svojimi idejami večkrat pošiljali med delavce, da jim je te ideje prodajal kot svoje. In s tem seveda njihove. A to ni trajalo dolgo. Bil je slab govorec. Če ne bi že prej postal član CK in v Jugoslaviji in v Sloveniji, bi verjetno tiho poniknil v sivini kakšnih sindikatov.

Odkimal je.

»Niste bili zato jezni ? Niti malo ne ?«

»Ne, res... Nisem bil jezen... Kaj bi bil jezen... Vedel sem, da bom... Da bom enkrat notri... Tako je to takrat pač bilo. Moral si počakati, da prideš na vrsto.« je zamrmral.

Ana Marija je že hotela vstati in mu reči, da ima dovolj materiala, a v hipu se je spomnila izraza na urednikovem obrazu, ko ji je naročil ta intervju, ki naj bi bil objavljen ob 1.maju. Posebej pa ji je zabičal, da naj izve kaj novega, vsaj nekaj stvari, ki o njem še nikoli in nikjer niso bile objavljene. Če ne...

Pogledala ga je in nenadoma se ji je zadel prestrašen. Videti je bil kot otrok, ki je ukradel jabolko, zdaj pa čaka, da ga bodo kaznovali.

»Vas je bilo kdaj strah ? Zares strah ?« se ji je ob tem utrnilo.

Pogledal jo je in posmrkal.

Ana Marija je segla po kozarcu z vodo in ga pridržala. Čakala je njegovo reakcijo.

»V tistem času ? Pred vojno ?« se je stekleno zagledal vanjo.

Prikimala je.

»O, bilo... Seveda me je bilo...« je prikimal in si obrisal usta.

Imel je močne, skoraj mesnate ustnice. Ko je govoril, se mu je v kotičkih teh ustnic ves čas nabirala slina.

»Kdaj najbolj ? In zaradi česa ?« je vztrajala.

Nasmehnil se je.

»Zaradi ajnca...« je dejal tiho.

»Zaradi ajnca ? Kaj pa je to, ajnc ? Mesto ? Kraj ?«

Še bolj na široko se je nasmehnil in prvič zares živahno odkimal.

»Ajnc je igra s kartami !« je razložil.

»Igra s kartami ? In zaradi tega vas je bilo strah ?«

Prikimal je.

»Ajnc je hudičeva igra s kartami, veste !« je dodal.

Šarabanka je ustavila malo pod restvaracijo in ko je izstopil, se je zagledal v visoke kostonje, ki so se počasi zibali v vetru. Gledal je naokoli in iskal svojo zvezo. Slavka Janca.

»Slavko še nikoli ni zamudil, hudiča...« si je dejal sam pri sebi.

V Ljubljani so mu naročili, da naj v Trbovljah za nekaj dni ponikne, potem pa naj gre preko hribov v Prebold in od tam v Celje.

»Veš, Kastelic, v Trbovljah me ravno ne marajo...« je dejal tiho.

»Saj te ne bo nihče videl. No, skoraj nihče... Par dni se potuhneš in greš naprej. Tole pisanje pa daj Jancu. Bo že vedel, kako in kaj.« mu je v roke potisnil sivo malo kuverto.

»Mu kaj naročim ?«

Kastelic je odkimal.

»In ne vozi se z vlakom, Miha ! Žandarjev je na vlaku več, kot pa kondukterjev ! En, dva, tri in boš v kehi ! Pojdi peš ali pa nagovori kakšnega furmana, da te pelje !« mu je zabičal Kastelic, potem ko mu je v roke porinil še eno, tokrat veliko kuverto.

»Kaj pa je to ?« ga je zanimalo.

»Denar. 15.000 dinarjev. Za tiskanje letakov. V Celju se oglasi pri tiskarju Teršku. Vse je že dogovorjeno. Potem, ko mu plačaš, bodo letaki natisnjeni že v nekaj dneh.« mu je pojasnil.

»Naj jih prevzamem ? Letake, mislim...«

Kastelic je nekaj trenutkov premišljeval in si dal opravka z zapackanimi črkami pisalnega stroja. Čistil jih je kar z zobotrebcom.

»Ne boš mogel. Preveč jih bo. Natisnil bo 25.000 letakov, Miha. Ko bo končal naročilo, ko bodo letaki natisnjeni, bom k njemu poslal kakšnega našega človeka, kakšnega furmana, ki bo imel prevoz iz Celja za Ljubljano. Tako, da bo te letake lahko skrtil med drugi tovor! Ti Teršku le plačaj ! Drugo bom opravil jaz...«

»25.000 letakov ? Kar veliko !« je pripomnil.

»Veliko ? V vsakem večjem mestu jih vržemo po dva tri tisoč, pa jih ne bo več. Vsaj štirikrat toliko bi jih morali imeti !«

»Pa jih natisnimo, če je ta Teršek res zanesljiv !«

»Za, recimo 100.000 letakov, bi morali Teršku plačati 40 ali 50.000 dinarjev ! Kje pa naj jih vzamemo ? Jih imaš ti ?«

Odkimal je in potem skomignil z rameni.

»Bo že moralo biti teh 25.000 vsaj za prvo silo...« je zamrmral trokrat na Poljanski pri Kastelicu.

»Ja, res... Še teh 15.000 dinarjev sem komaj skupaj napraskal !« je takrat potožil Kastelic in ga pustil samega.

Pogledal je spet okoli sebe. Razen nekaj otročajeve, ki so s širakeljnom gonili kovinsko kolo malce niže na dvorišču šole na Vodah, na edini ulici ni bilo videti drugih ljudi. Pogledal je še po cesti navzgor in videl nekaj mlajših moških in dve dekleti, ki so se pomenkovali na mostu čez potok. Ena od deklet je skirvaj pogledovala proti njemu.

»Najbolje, da se poberem od tu... Tamle pri Fortetu so žandarji in če me kdo od njih samo zavoha, sem pečen !« je pomislil in se odpravil navzgor po prašni cesti.

Ko je stopil na most, so se fantje nenadoma strnili v gručo, si nekaj zašepetali, potem pa so se urno umaknili z mosta. Sledila jim je tudi ena od deklet. Na mostu je ostalo le dekle, ki si ga je že prej skrivaj ogledovala. Ko je bil le še dva tri korake od nje, je stopila na sredo mosta in mu zaprla pot. Bila je mlada, mogoče je imela šestnajst, sedemanjst let.

»Tovariš Miha ?!« je dejala tiho.

Prikimal je in se spet previdno ozrl naokoli. Dekle se je ob tem nasmehnilo.

»Slavka so zaprli... V zaporu v Celju je... Dobil je devetdeset dni, ker je imel govor tamle na Njivi !« je dejala in z glavo pokazala nekam nazaj za sabo.

Vedel je, kje je Njiva, rudarsko naselje, kjer je živel največ trboveljskih komunistov.

»Kako ti je ime ?« je vprašal tiho, jo prijel in jo potegnil za seboj.

Vedel je, da ni bilo redko, da jim je tajna policija nastavila kakšno brhko dekle.

»Dragica sem... A me vsi kličejo Draga !« je pristavila.

Kimal je in čakal.

»Greva stran od tu... Žandarji grejo skoraj vsako uro gor in dol po cesti... Pridi, greva do Globošaka in potem na Klek !« je dejala zelo odločno in mu vzela culo, ki jo je nosil v rokah.

Pomislil je, da ga bo verjetno peljala k Tončki. Mladi učiteljici, za katero se oblastem niti sanjalo ni, da je ena najbolj zagrizenih komunistk. Bil je vesel, da jo bo znova videl. In zmeden. Ko sta bila zadnji skupaj, jo je hotel poljubiti, a se ga je otresla.

»Naj ti kaj takega nikoli več niti na misel ne pride, Miha !« je dejala tako jezno in s tako ledenim pogledom, da ga je kar zmrazilo.

Draga je hodila hitro in ker je bila dosti manjša od njega, jo je pri hoji navkreber komaj še dohajal. Ni bil več vajejen naporov. V Rusiji je po cele dneve sedel po kabinetih, pozne popoldneve in noči pa preležal na postelji v sobi.

»Kam me pelješ ?« jo je vprašal, ko sta nad seboj zagledala prve hiše na Kleku.

»Boš že videl...« je odvrnila in še bolj pospešila.

»Greva h Čečevi ? H Tončki ?«

Obrnila se je in ga začudeno pogledala.

»Tončko so prejšnji teden priprli ! Pri njej, v njeni pisalni mizi na šoli, so našli nekaj naših letakov in nekaj ruskih knjig... Težko se bo izvlekla, čeprav ves čas trdi, da o tem ne ve nič in da so ji vse skupaj podtaknili. Naši razmišljajo, da bi jo poslali v Maribor ali pa na Gorenjsko. Mogoče celo v Rusijo ! Če se seveda vrne... Če se kmalu vrne!« mu je pojasnila ne da bi se ustavila in ne da bi ga pogledala.

»Kaj za hudiča se dogaja ? A Kastelic ne ve ali kaj, da me pošlje prav v ta osir ! Tu žandarji ne poznajo heca in nikoli niso znali delati v rokavicah... In pušk ne nosijo le za okras !« je pomislil na spopad rudarjev z Orjunaši, do katerega je prišlo kakšnih deset let nazaj.

Na Trbovlje zares ni imel lepih spominov. Leto preden so ga poslali v Moskvo in leto potem, ko se je vrnil iz dela v belgijskih rudnikih, je nekaj mesecev živel v Trbovljah. Živel ? E, životaril. V Gaberskem, na čisto zgornjem koncu mesta, so mu dali kaščo, veliko tri krat dva metra. Cele dneve ni delal drugega, kot bral. Podnevi v senci pred kaščo, ponoči ali ob dežju pa kar v kašči ob brleči mali petrolejki. Ko po dveh mesecih ni več zdržal v samoti, je šel nekega večera do Španca. V gostilni ni bilo veliko ljudi, a moški, ki ga je sumil, da mu je že pred leti zapeljeval ženo, ga je naznanil žandarjem. Prišli so, ga popisali in ga potem le izpustili, ko jim je povedal, da živi v tisti mali kašči. Misлил je, da je najhuje mimo, a že naslednji dan še pred svitom so prišli do kašče, ga zvelikli na plano in moral je z drugimi na Podmejo. Vsi jetniki, ki so jih imeli v zaporih pri Fortetu in vsi brezposelni iz mesta so morali vsak dan na prisilno delo, kjer so popravljali in širili cesto preko Podmeje. Od Trbovelj do Marije Reke pri Preboldu. Delali so od zore do mraka in dobili tudi nekaj malega hrane. Kruh, mleko in kakšen košček slanine.

Priganjali jih niso na hudo, a vseeno se mu je zdelo neumno, da cel dan vihti kramp in mu za to ne plačajo niti solda. Čez dober teden je pregovoril fante, da so udarili štrajk. Po opoldanskem počitku so obsedeli in se niso dvignili niti takrat, ko so jim zagrozili s puškami. Kot kolovodjo so ga zaprli pri Fortetu in ga že naslednje jutro poslali v spremstvu dveh žandarjev na ljubljansko sodišče. Ko je eden od žandarjev zaspal, drugi pa je nekje pred Litijo odšel na latrino v tovornem vagonu, je skočil iz vlaka in se peš odpravil nazaj ob progi do Renk, kjer ga je vzel na voz furman, ki je peljal les na žago v Zagorje. Pozno popoldan se je s prijatelji v vinotoču pri Ternovic že šalili, da je bil v Trbovljah prej, kot pa žandarja, ki sta se vozila z vlakom. Po tistem se je umaknil v Ljubljano in se v Trbovlje ni več vračal.

Draga se je zaustavila pred manjši hišo, ob kateri je bil še manjši hlev. Prej baraka, kot pa hlev. Bila sta na obronku hriba in pod njima se je temnilo Trbovlje.

»Prespal boš v hlevu, zjutraj pa počakaj, da pride nekdo po tebe. Po drugi strani hriba te bo peljal čez Klečko v zgornje Trbovlje in v gostilni pri Klenovšku te bo počakal Ludvik ali Lojz. Torej, Mrzel ali Hohkravt. Jaz zdaj grem, da me ne ujame noč. Srečno !« mu je dejala, mu v roke potisnila majhen zavitek papirja in stekla po stezi nazaj proti mestu.

Razvil je zavitek, ki je bil ves marogast od maščobe. Na starem časopisnem pipirju je zagledal funšterc. Rad je imel to cvrtje. Pomislil je, da bo jedel šele potem, ko si bo pripravil prostor za spanje.

Razgledal se je po okolici, a nikjer ni opazil žive duše. Ne pri hiši, ne na njivi pod hišo. Ko je stopil do hleva in se še enkrat obrnil proti hiši, je za oknom videl zaveso, ki se je rahlo zamajala. Kot da bi jo premikala lahna pomladna sapa. Vedel je, da so domači radovedni, kdo bo prenočil v njihovem hlevu.

»Najbolje bo, da se že jutri odpravim v Celje, uredim tisto pri Teršku in se potem čim hitreje vrnem v Ljubljano. Tam me ne išče policija in tam imam vsaj kakšno pametno delo...« je govoril sam zase medtem, ko si je v kotu praznega hleva nastiljal s skoraj preperelo in smrdljivo slamo, ki jo je potem pokril še s starim in raztrganim vojaškim kocem.

Tudi koc je že imel svojo zgodovino. Dolgo zgodovino. In kiseljkast vonj.

»Kot v prekletem arestu...« se je zarežal.

Preden je zaspal, se je spomnil na papirje, ki mu jih je dal Kastelic za Janca.

»Zdaj so pa Janca zaprli... Nič, jih bom dal pa Mrzelu ali pa Lojzu, če sta zdaj ona dva moja zveza...« je ob tem pomislil na svoja dolgoletna sodruga in prijatelja Ludvika Mrzela in Alojža Hohkravta.

Čakal je cel dan, da se bo kdo pojavil. Ždel je na vratih hleva in vsakih nekaj minut pogledoval po stezi, ki je vodila dol v Globušak.

»Jebemo boga... Kaj se grejo ?!« se je dušal in mencal.

Ob sedmih zvečer se je odločil.

»Nič ! Grem h Čarugat ! Po stezi do Globušaka, po glasi dol čez Njivo in čez potok, pa sem tam...« si je govoril.

Ko je stopal po ozki stezi in se ob tem prijemal za korenine, ki so rasle iz rebraste strani hriba, se je spomnil, da ima v žepu denar za tiskarja. Pomislil je, da ne bo v redu, če naleti na kakšnega žandarja, ki ga je poznal.

»Dvomim, da bi me še kdo spoznal kar tako, na videz. Leta v Belgiji in Franciji in potem še v Rusiji so me vsaj malo spremenila.« se je tolažil, obenem pa ga je bila groza, da bi mu žandarji zasegli partijski denar.

Ves čas ni srečal žive duše in šele na glasi na Njivi je srečal dve ženski, ki sta z jerbasi polnimi perila šli od potoka gor čez kolonijo. Niti pod jagnjedom, ob potoku na Njivi, ni bilo nikogar, čeprav je bil tam »parlament« in je tam ponavadi vsaj nekaj moških ves čas sedelo na klopeh pod velikim drevesom in se pogovarjalo o politiki ali pa kvartalo.

Ko je prišel do Čarugata je šel najprej mimo gostilne in pokukal vanjo skozi močno razsvetljena okna. Nič sumljivega ni opazil in ko se je vrnil po isti poti, je mirno vstopil v gostilno. Sprejel ga je mamljiv vonj po ocvrtih sardelah. Par korakov od vrat je postal in se ogledal po prostoru. Nikogar od gostov ni poznal, čeprav so se mu nekateri obrazi vseeno zdeli znani.

»Predolgo me ni bilo... Deset... Petnajst let ?« je spet pomislil.

Sedel je k prosti mizi v srednji vrsti, saj so bile tiste ob steni in oknih zasedene. Pri vseh tistih mizah so igrali karte. Ko je prišla natakarka, ji je naročil dva deci vina.

»Čarugata al' Opankarja ?« ga je vprašala.

Začudeno jo je pogledal.

»Čaruga je domače črno vino s Paga, torej Dalmatinec, Opankar pa je belo vino iz Makedonije. No, grozdje je od doli, prešajo pa ga tu...« mu je pojasnila.

Prikimal ji je in ji naročil Čarugata. Spomnil se je, da ga je včasih že pil, ko je v tisti gostilni večkrat jedel ocvrte sardelice. Prav natanko se je lahko spomnil trpkega in kosmatega okusa črnega vina, ki je na ustnicah puščalo temno rdečo, že skoraj modrikasto barvo.

»Boste kaj pojedli ? Imam samo še dve, tri porcije ribic...« je dejala natakarka, ko je preden postavila kozarec vina.

Odkimal ji je.

»Če zdaj izgubim... Me bo baba ferdarbala !« je zastokal možakar, ki je sedel pri mizi levo od njega.

Obrnil se je in videl, da možki s tresočo roko v rokah stiska igralni karti. Ena, bil je pikov as, je zakrivala drugo. Možki je živčno pogledoval druge pri mizi.

»Višam za sto...« je dejal drug možki, ki je prvemu sedel nasproti.

»Brečko, ne serji ga ! Saj veš, da Rems ne zna blefirat ! Zihér ima v rokah ajnc !« je dejal možki, ki je sedel zraven in je že prej odvrnil karte.

Miha je pogledal na sredo mize in na oko ocenil, da je na kupu, kjer so stavili, vsaj tisoč dinarjev.

»Nimam sto...« je dejal tiho Rems in še vedno skrival karto, ki je bila zložena za pikovim asom.

Brečko ga je pogledal in namrščil čelo.

»Koliko pa imaš ?«

»Imam še petindvajset dinarjev, a teh ne dam ! Ne morem jih dati...« je priznal Rems in Miha je opazil, da mu je pri tem nerodno.

Moški za mizo se se nasmehnil in se spogledali.

»Nekaj še moram višati...« je sam zase govoril Brečko in si kimal.

»Pusti, kot je in obrniva karte...« je predlagal Rems in pogledal na moške pri mizi.

Nihče ni niti trznil z očmi.

»Ne vem...« je odkimal Brečko.

»Poglej... Skoraj celo colengo si mi vzel in...« je zastokal Rems.

»Sem te silil, da greš zraven ?« ga je osorno prekinil Brečko.

Rems je odkimal in karti še bolj skril. Tokrat ju je ogradil z obema dlanema. Potem je pogledal na soigralca na njegovi desni.

»Gvido... Mi boš posodil ?«

»Kaj ? Tudi sam sem izgubil skoraj vse !« se je grenko nasmehnil Gvido in pomenljivo pokazal na kup denarja, ki ga je imel pred seboj Brečko.

»Nisem dobival samo jaz ! Ačkun imale le nekaj malega manj kot jaz !« se je branil Brečko.

»Pusti to, igrayta !« se je oglasil še Ačkun, ki je prej vse skupaj opazoval molče in si pri tem čohal veliko in globoko brazgotino, ki se mu je vlekla čez čelo.

»Obrneva ?« je spet ponudil Rems.

Brečko je molčal in prelagal v roki svoji dve karti.

»Naj bo...« je dejal in vrgel na mizo karti.

Na mizi pred njim sta se zasvetila srčeva desetka in osmica.

»Osemnajst !« je zaklical Ačkun.

Za mizo je bilo tiho in vsi so se zazrli v Remsa. Ta je še vedno gledal v pikovega asa, ki se je skrival v njegovi roki. Rems je pogledal vsakega posebej, potem pa milimeter za milimetrom počasi razkrival še karto, ki je bila skrita za asom.

»Daj... Kaj zdaj pihaš, kot da je na mizi milijon ?« je postal živčen Brečko.

Rems se je zaustavil, ko se je na skriti karti na zgornjem robu pokazala črna barva. Globoko je zavzdihnil in si otrl potno čelo.

»Nekaj ima...« je pripomnil Gvido, ki je od strani poškilil na njegove karte.

»Ma daj, vrzi že !« je bil zdaj živčen tudi Brečko.

Rems je premaknil asa še za milimeter ali dva in pokazala se je okroglina.

»Številka je... Osem ali devet ! Ali imaš dvajset ali pa devetnajst !« mu je tiho rekel Gvido.

Rems je odkimal.

»Kaj pa če je dvojka ali trojka ?« je zamrmral.

Vsi so molčali in čakali.

Potem je Rems sunkovito premaknil asa.

»Jebemti ! Dvojka !« je zaklel Gvido.

»Trinajst !« se je zamsejal Ačkun.

Rems je spustil karti na mizo in se zagledal v denar, po katerem je segel Brečko.

»Tinca me bo fental...« je zašepetal Rems in še vedno gledal v sredo mize, kjer je bil prej denar.

»Pridi, za šankom te častim še z enim šnopcem !« ga je prijel za roko Gvido in ga dvignil.

Rems je bil videti kot crka, kot mrtvak. Bil je bel v obraz in mehak v nogah, kot da bi bil pijan do nezavesti. Njegov kamerad ga je malone vlekkel za seboj do šanka.

»In zakaj ste se potem vi prestrašili ?« je vprašala Ana Marija, ko je spet segel po kozarcu z vodo.

»Ker sem potem namesto tistega Remsa šel igrat tisti prekleti ajnc jaz...« je dejal tiho.

»Ajnc ste igrali ?«

Prikimal je.

»Ajnc ali ferbel... Še nikoli prej ga nisem igral. In tudi nikoli pozneje. A v tistem trenutku je bilo videti tako preprosto. Ko sem nekaj časa gledal, kako igrajo, sem videl, da je vsa stvar v tem, da zbereš dve karti iste barve, ki naj bi bili seveda čim višji. As in polna karta, torej desetka ali katera od podobic, pa je štelo največ. To je bil ajnc...«

»Dobro... Razumem, igrali ste in...«

»Izgubil !« jo je prekinil.

Hotela je še kaj reči, a je ostala tiho. Nekako je slutila, da bo sam povedal tisto, kar se je njemu zdelo najpomembnejše.

»A ni bila največja umetnost v tem, kakšne karte si imel. Saj nisi mogel vedno imeti tisti frdamani ajnc, a ne... Torej... Največja umetnost je bila blefiranje ! Blefiranje pri dvigovanju. A jaz tega nisem vedel !« se je smehljajal.

»Povišam za tisoč !« je dejal odločno Podlesnik, ki se je igri pridružil skupaj z Mihom, ko sta se Gvido in Rems umaknila.

Že po nekaj igrah, ki jih je gladko dobil Miha in si hitro priigrjal celih tri tisoč petsto dinarjev, so vložki postajali višji. Dosti višji.

»Služi me sreča...« si je dejal sam pri sebi Miha.

Pomislil je, da bodo v Ljubljani sila presenečeni, a tudi sila zadovoljni, če bo letakov več, kot pa le 25.000. Trdno je bil odločen, da bo priigrani denar porabil za tiskanje letakov.

»Če igram še eno uro in me sreča služi tako, kot me sedaj...« je dejal sam sebi v brado in pogedal v karte.

V rokah je imel desetico v kari in dvojko v srcu.

»Menjam eno...« je dejal in odvrnil dvojko.

»Ne moreš več menjati !« se je oglasil Ačkun in z roko pokril kupček nerazdeljenih kart.

»Kako ne morem več menjati?«

»Ne moreš, ker je Podlesnik for in je že višal... Zdaj igraš s tem, kar imaš ali odstopiš !« je razložil Ačkun, ostali trije pa so mu prikimali.

Miha je vzel karto nazaj in še enkrat pogledal obe karti skupaj. Potem je pogedal v kup denarja na sredini mize in pomislil, da je v to igro vložil že štiristo dinarjev. Potem je pogledal Podlesnika, ki pa je imel obraz kot skala in ga je le trdo gledal.

»Ne grem dalje... Ne plačam !« je dejal Miha in spustil karte predse.

Podlesnik je prikimal in začel pobirati denar.

»Pokaži, kaj imaš ?« mu je dejal Miha.

Podbevšek se je vprašujoče zagledal vanj.

»Če ne plačaš, mu ni treba kazati...« je rekel Ačkun in pogledal po kibicih, ki so se nabrali okrog mize in spremljali igro.

»Kaj pa če je imel manj, kot jaz ?« je hotel vedeti Miha.

»Tvoj problem... Drugič plačaj in boš videl!« je dejal Brečko.

»Ste izgubili vse ?« ga je vprašala.

Nekaj trenutkov je molčal in jo le gledal. Nato je odkimal.

»Ne vse... Nisem izgubil vsega denarja...«

»Kdo je ta, ki igra ?« je zaslišal enega od kibicev za seboj.

»Miha z rinko...« se je zasmel drugi.

»Kaj ? Kdo ? Kakšno rinko ?«

»Ma, Miha Marinko ! A so ga gori v Gabrskem vsi klicali Miha z rinko ! Zdaj je bil menda nekje v Franciji in kot je videti, ima malo prepolne žepe denarja!« se je zarezal moški.

»Aja...?« je dvomeče odgovoril tretji.

Miha se zanju ni zmenil. Gledal je v svoji dve karti in potem še denar na mizi. Tam je ležalo 28.000 dinarjev. Pred seboj je imel le še tristo dinarjev od petnajsttisoč, kolikor jih je imel, ko je sedel za mizo. Med igro je znesek povečal na triindvajset tisoč in še nekaj, a je denar počasi kopnel. Najprej je dobival on, potem Podlesnik, potem pa sta oba začela počasi, a vztrajno izgubljeni. On celo več, kot Podlesnik, ki je postal previdnejši.

»Kličem...« je rekel Ačkun in obrnil karte.

Pred sebe je položil kara asa in zraven še kara osmico.

»Devetnajst...« je dejal tiho in pogledal ostale.

Miha se je oddahnil.

Potem je karte položil še Podlesnik.

»Tudi devetnajst... A Ačkun je for...« je dejal tiho in jezno odvrnil karte.

Imel je asa in osmico v srcu.

Miha si je spet oddahnil.

»Kaj imaš ?« ga je vprašal Ačkun.

Miha je položil dve desetki. Pikovo in križevo.

»Dvajset !« je dejal tiho.

»Bemti stopetnajst...!« je zaklel Ačkun staro knapovsko kletev.

Vsi so pogledali v Brečka. Njegov obraz je bil spet kot skala. Ničesar ni izdajal.

»Pa ti ? Kaj imaš ?« ga je dregnil Podlesnik.

»No, ja...« je nagnil glavo Brečko in gledal denar na mizi.

Miha je že skoraj segel po kupu denarja in ob tem trdno sklenil, da ne bo več igral.

»Pobral bom denar in se odpravim še jutri zjutraj čez Podmejo v Celje...« si je rekel ob misli na ves tisti denar na mizi.

»Ajnc !« je nenadoma z grobim glasom zarezal Brečko in na mizo položil pikovega asa in pikovo damo.

»Tega do sedaj ni vedel nihče...« je dejal Marinko in si šel z roko čez obraz, kot da bi se hotel zbuditi iz spominov.

»Kaj pa ste rekli Kastelincu, ki vam je dal tisti denar ?« ga je vprašala.

Skomignil je z rameni.

»Ste jim povedali, da ste denar izgubili na kartah ?«

Odkimal je.

»Saj vam pravim, da do danes nikomur nisem povedal, kaj se je zgodilo tistega večera in da sem denar zaigral na kartah.«

Ana Marija je molčala.

»Rekel sem jim, da so v tisti hlev na Kleku vdrli žandarji, da sem bil verjetno izdan in da sem jim komaj pobegnul v hosto čez svisli nad hlevom... Denar, da je ostal v hlevu in ko sem se čez dan ali dva vrnil tja, ga ni bilo več. Rekel sem, da so si ga verjetno na tiho razdelili žandarji. In so mi verjeli...« se je ob tem šibko smehljajal.

Ana Marija je prikimavala.

»Dobro so me zajebali tisti knapje doli v Trbovljah. Tako strah, kot takrat, me ni bilo nikoli, še v internaciji ne!« se je zasmejal.

»Ste podoben strah doživeli še kdaj ?« ga je poskušala spodbuditi in ob tem pomislila, da bo to prigodo z igranjem ajnca zagotovo vključila v svojo prvomajsko zgodbo.

Le nekaj trenutkov je premišljal, potem pa vneto prikimal.

»In spet je bilo v Trbovljah !« je dejal skorajda skesano.

Ana Marija je vprašujoče dvignila obrvi.

»In spet so bili krivi knapje, rudarji !« je zamomljal in se zazrl ven na vrt.

Črni mercedes je počasi zapeljal na dvorišče. Že od samega vhoda na Ajnzer, kakor so imenovali del rudniškega dvorišča, od koder je vodil rov v rudnik, se je videla črna odprtina rova. A tam ni bilo nikogar. Huntov ni bilo, knapov tudi ne in Marinko je takoj vedel, da so se zatekli k stari zvijači.

»Štrajkajo doli, v jami...« je dejal tiho tajniku, ki je sedel ob njem na zadnjih sedežih.

»Zakaj pa to ?«

»Ker imajo boljša izhodišča... Ko se pogajajo, je treba k njim v rov. In največkrat si za kraj pogajanj izberejo polje, kjer je največ zruškov in kjer ves čas poka ! Tisti, ki pridejo od zgoraj, so ponavadi vsi posrani od strahu, ko na vseh koncih s stropa pada kamenje in jalovina. Tudi useka lahko, kot da bi užgal s topom. Ko se premikajo gmote. Ja, vsi od zunaj so posrani in nihče se ne more skoncentrirati na pogajanja !« se je nasmehnil ob spominu, ko je tudi sam organiziral takšne štrajke.

Avto je zaustavil pred stavbo, v kateri so bile pisarne inženirjev.

Levo od stavbe je skupina delavcev ravno končala z gradnjo odra in nanj pravkar prinesla tudi velike podolgovate lesene zvočnike, katerih prednja stran je bila iz svetlo rjavega blaga.

»Kaj pa one ?« je vprašal tajnik in pokazal na veliko skupino žensk, ki so v krila stiskala otroke.

Majhne otroke, ki so preplašeni gledali avto, ki je bahavo zavozil na dvorišče. Marinko jih je pogledal in iskal med ženskami kakšen znan obraz.

»To so žene knapov, ki so spodaj...« je pojasnil tajniku.

»Zakaj pa jih policija ne razžene ?«

Marinko ga je z ukrivljenimi ustnicami pogledal.

»Kar sam pojdi mednje, če si upaš ! Te so hujše kot pa vsi njihovi dedci tam spodaj ! Te bi še hudiča vsaj dvakrat žgale in ga potem tudi na divjaka cepile !« je prikimal kar sam sebi.

»Pa saj so same babe !«

»Ja... Ampakt, to so... Vražje babe !« mu je zašepetal.

Odprla sta vrata in stopila iz avta. Pogledala sta proti skupini žensk, ki so takoj, ko so spoznale Marinko, začele vpiti druga čez drugo.

»Marinko, beži raje tja, od koder si prišel ! Boje bo zate ! In bolj varno !«

»Vedno si bil kurji tat in si še !«

»Fuj, Marinko !«

»Naložile ti jih bomo po grbi, da se boš spomnil, kako lepo znamo v Trbovljah poskrbeti za izdajalce !«

»Tat kurji !«

»Kaj mislijo s tem kurjim tatom?« ga je vprašal tajnik.

»Ah, nič... Pred vojno, preden sem šel v Moskvo, sem se skrival v Trbovljah. In... Niso me marali !«

Od nekje sta pritekla miličnik in moški v civilu.

»Lej ga, Šipka... Postaral si se !« je rekel Marinko moškemu v civilu.

Ta je le skomignil z rameni in ostal sila resen.

»Kakšno je stanje ?«

»Še vedno so tam doli in še vedno vztrajajo pri svojih petnajstih zahtevah !« mu je pojasnil Šipek in ga z roko povabil, da grejo v inženirsko stavbo.

Šipek je stopil naprej in pri tem hodil sključeno, z rokami sklenjenimi na hrbtu, kot da ga boli križ. Marinko se je spomnil, da je Šipek tako hodil vedno, ko je bil v skrbeh ali slabe volje.

»Kaj pa Zagorjani in Hrastničani ? Še delajo ?« ga je ustavil in vprašal na vratih.

Šipek je prikimal.

»Še... A če tega ne rešiš še danes, Miha, bog ve...« mu je zašepetal Šipek, tako da ga je slišal le še tajnik in mu odprl vrata v pisarno.

Za mizami so sedeli inženjerji in direktor rudnika.

»Kaj za hudiča se greste, Lojz ?« je že na vratih zaklical Marinko visokemu moškemu temenjšje polti.

»Kaj naj rečem ? Presedlo jim je, Miha... Presedlo ! Deset let so bili udarniki in dajali premoga za celo Slovenijo in še za na jug. A zdaj jim je vsega zadosti !«

Miha ga je le gledal. Videti je bilo, kot da sta v sobi sama, kot da inženirjev in tajnika sploh ni tam.

»Ne serji ga, Lojz ! To moramo takoj rešiti ! Tito in Kardelj sta znorela, ko sta slišala za tole sranje ! Štrajk v Jugoslaviji ! V novi Jugoslaviji, Lojz ! A veš, kaj to pomeni ? Kot da nismo zmožni obvladovati položaja ! Smejali se nam bodo in v Moskvi in v Ameriki !«

Ribič ga je le gledal.

»Veš, da je Kardelj hotel poslati vojsko, Lojz ?! Tanke ! To ni noben hec več ! Ali jih bomo danes zbezali ven, ali pa bo šlo na nož !« je dejal kar se da trdo Marinko in sedel na prazen stol.

Ribič je še vedno molčal. Drugi so se spogledovali in molčali.

»Kdo je vodja ? In kdo si je sploh umislil ta štrajk ?«

»Ne vemo...«

»Kako ne veste ?«

»Ne vemo, kdo je začel !«

»Kdo pa vse to sranje vodi?«

»Več jih je, imajo stavekovni odbor...«

»In kje so se zabarikadirali ?«

»Zadaj so na 315 !«

Marinko je prikimal.

»Sem si kar mislil...« je rekel ob misli na predel rudnika, kjer je bilo največ nesreč, kjer se je največkrat usulo.

Ribič je z mize vzel list papirja in ga podal Marinku. Marinko je nekaj časa molče bral. Potem je dvignil pogled.

»Kakšne kozlarije pa so to ?«

»Njihove zahteve ! Petnajst točk !«

»Zahtevamo delovno obutev... Škornje ali čevlje, enkrat na leto. Zahtevamo delovno obleko enkrat na leto. Zahtevamo nižjo ceno mleka, ki je potrebno za zdravo rast otrok. Nižjo ceno kruha ! Pa kaj bi zdaj oni, porkamadona ? Kar vodili državo ?«

Nihče mu ni dogovoril.

»Kdo se pogaja v njihovem imenu?«

»Pikl...« mu je odgovoril Šipek.

»Tvoj kamerad ! A sindikat zdaj postaja protidržavni aparat ? Jebemoboga... Predsednik sindikatov vodi štrajk ?!« ga je s pogledom prestrelil Marinko.

Šipek je skomignil z rameni.

»Mu redno poročáš, kaj se zmenite tukaj in kar vam sporoča Ljubljana ?« ga je pogledal strmo.

Šipek je zavil z očmi.

»Povem vam, da bodo krivci kaznovani ! Na Golem otoku so že rezervirali nekaj krasnih prostorov zanje !«

»Preberi si zadnjo točko njihovih zahtev...« je dejal Ribič.

»Misliš, da ne znam brati?!« je zarenčal.

»Miha...«

»Nič Miha! Kaj pomeni to, da stavkovni odbor in knapje, ki stavkajo, ne bodo preganjani, kaznovani in ne bodo izgubili dela? Pa kaj si oni mislijo? Da bodo nosili v riti partijo?«

»Tudi oni so vsi v partiji!« je dejal Šipek.

Marinko ga je grdo pogledal.

»Mislim... Vsi iz stavkovnega odbora so partiji! Pikl je celo...«

»Briga me, kaj je Pikl, kaj si ti in kaj so vsi oni skupaj! Skliči partijski sestanek in jih nemudoma izključi! Še danes!« je vzrojil Marinko in skočil pokonci.

»Miha...« ga je skušal pomiriti Ribič.

»Nehaj s tem Miha! Treba jim je dati vetra in treba jim je dati vedeti, da ni več heca! V socializmu ni štrajka, Ribič! Čez eno uro moram javiti v Ljubljano, kako in kaj! Pokliči jih, naj pridejo na pogovor, da jih spametujem!« je dejal nekaj malega bolj pomirjen.

Ribič in Šipek sta se spogledala.

»Saj veš, da jih ne bo...« je tiho odgovoril Šipek.

»Aja, oni čakajo na 315! Pizda jim materina!«

»Mislili smo, da bi vseeno pregledali njihove zahteve in...«

»In popušili ko kralj Petar? Kdo pa misliš, da jim bo popustil? Tito? Kardelj? Vlada? Povedal sem ti, da je vojska v pripravljenosti. In v Ljubljani in v Celju! V dveh urah bo Zasavje blokirano, vojska pa bo prevzela upravo v Trbovljah in tudi vse tukaj pri tebi, na Ajnzerju!«

»Vsaj pretehtajmo nekaj teh zahtev, Miha!« ga je rotil Ribič.

»In imamo jutri štrajk še v Litostroju, na Jesenicah, pa v bosanskih rudnikih, pa v splitski in reški ladjedelnici in... Ne serji ga, Ribič, če ne, boš tudi ti letel! Letel ko jebeni knof z gat!«

»Če bi nekaj zahtev vseeno sprejeli in bi jim potem še ti spregovoril, potem...« je začel Šipek.

»Kaj? In kaj naj jim damo, da ga nehajo srat?«

»Tisto z obutvijo in obleko smo že zdavnaj obravnavali na komiteju za gospodarstvo v Ljubljani, Miha... Tudi povišanje plač smo na komiteju že imeli na dnevnem redu. Gre le za petnajst procentov! Lahko rečemo, da ste v CK in na vladi stvar le pospešili in se z rudarji dogovorili in da gre le za nesporazum! Da je bilo to že pripravljeno in da je bil problem le časovna neuskkljenost...«

»Nesporazum?! Kaj bo pa jutri? Ali čez en mesec ali čez eno leto? Kja bodo pa takrat hoteli? Vsak svojo vilo? In avto?« je odkimaval Marinko.

Nobenih pooblastil ni imel. Ne od vlade, ne od CK. O vsem skupaj je govoril le z Lidijo Šentjurc.

»Pomiri jih, Miha. Popihaj jim na knapovsko dušo s knapovskimi besedami! A ne obljubljal ničesar! Kardelj je čisto penast od jeze! On bi zdaj že streljal po njih, če ga ne bi umiril Tito...« mu je rekla, ko sta se o tem na kratko kar na hodniku vladne palače.

»Cel hudir je bil in v Ljubljani, še večji pa doli v Beogradu...« ji je dejal in počasi vstal.

Ana Marija je pomislila, kako betežen je ta mož, ki je bil dolga leta med petimi najvplivnejšimi ljudmi v Sloveniji in zelo visoko tudi med izbranci v celi državi.

»Vas je bilo torej strah, kaj bodo rekli v Ljubljani ali celo v Beogradu ?«

Odkimal je.

»Ne vem, če so sploh računali na to, da bi lahko knape prepričal, da naj nehajo... Šlo je že predaleč ! Že prej so vedeli kaj bo. Imeli so svoje ljudi, informatorje... Ko sem jaz prišel v Trbovlje, so bili knapje že tretji dan v jami ! In, ko sem se na samem pogovoril z Ribičem, ki je bil takrat direktor rudnika, sem vedel, da stoji za njimi, da jih, čeprav potih, tudi on sam podpira pri njihovih zahtevah... Vsaj pri nekaterih ! Ribič je bil dober direktor, veste ! In znal je z njimi, s knapi !«

Odprl je vrata.

»Ana, prinesi mi šilce žganja in vrč vode ! Frišne vode !« se je zadrl nekam v hodnik hiše.

Potem je odracal nazaj k svojem fotelju.

»Vi tako nočete žganja, a ne... Vodo pa rad pijem frišno, veste ! Ko sme bil otrok, smo po vodo hodili k štirni, ki je bila sredi kolonije. Bila je voda, ki je človek nikdar ne pozabi ! Tudi sredi najhujše vročine v avgustu je bila mrzla ! Še zdaj jo lahko okusim... Pa črn kofe smo pili za žejo. Tak zares črn, iz divke ali iz proje !« je govoril bolj sam sebi, kot pa njej in pri tem prikimal.

Ana Marija se je nasmehnila temu njegovemu spominu. Ob tem je pomislila na svojo babico, ki je večkrat dejala, da se pri osemdesetih bolje spomni stvari iz svojega otroštva, kot pa stvari, ki so se ji zgodile prejšnji dan.

»Takrat zares nisem vedel, kaj naj storim... Ali naj se s knapi pogajam ali pa naj se vrnem v Ljubljano in pustim, da CK in vlada napravitva svoje.« ji je zatrdil.

»In kaj ste potem storili ?«

Marinko je znova vzel v roke list z zahtevami.

»Edino, kar jim lahko obljubim je, da bomo zahteve in na komiteju za gospodarstvo, na vladi in na CK obravnavali, a da ne bo nič, če ne nehajo !« je dejal čez čas.

Ribič in Šipek sta se spogledala in Šipek je takoj odkimal.

»Ne bodo sprejeli...« je rekel tiho.

»Kako pa veš ?«

»Ker so že na začetku dejali, da ni odlašanja. Hočejo pisne sklepe in zagotovila! In to takoj!«

»In kaj še ? Še fajmuštra, da jih požegna, jebemti stopetnajst !« je spet zarohnel s staro knapovsko kletvico.

Marinko je hodil gor in dol in kimal.

»Kaj pa babe ?« je vprašal in z glavo pokazal na dvorišče, kjer se je hrup nekoliko polegel in je bilo slišati samo še posamezne vzklike.

»Ženske so sto procentno z njimi, saj veš kako je !« je pohitel Šipek.

»Knapovske babe, pa ja ! Naj raje skrbijo za drobiž in za kuhinjo, ne pa da se mešajo v politiko...« je zamrmral.

»Ne gre za politiko, Miha !«

»Zakaj pa potem gre, jebemti ?!«

»Vse zahteve so socialne, saj sam vidiš !«

»Sociala, a ? Kurac pa takšna sociala ! Vse je isti drek ! Isti šmoren ! Politika je to ! Samo politika ! In ko se enkrat začne, se zlepa ne konča, dragi moji !« je spet vzrohnal.

»In kaj bomo naredili ?«

Marinko je pogledal po vseh prisotnih in nekaj trenutkov molčal. Potem je pogledal inženirje.

»Pustite nas same...« je dejal tiho in pomignil samo tajniku in Ribiču naj ostaneta.

»Miha, Franc...« je rekel Ribič in pokazal na Šipka, a je Marinko sunkovito odkimal.

Možje so tiho zapustili prostor.

»Šipek jim bo vse nesel na nos...« je zamrmral Marinko, ko so se zaprla vrata in so ostali sami.

»Si te zahteve že poslal v Ljubljano ?« je vprašal tajnik Ribiča.

Ribič je prikimal.

»Komu?«

»Leskovšek Luki...«

»Jebemtiboga...«

»Kaj ?«

»Zdaj bo imel izgovor več, da je njegova Šaleška dolina edina zares delavska. Da so samo tam zavedni delavci in knapje! Delavci, ja, pa moj kurac ! Še včeraj so biti kmetje, danes pa jih hoče napraviti za najboljše delavce. Si videl, kako je iz Globušaka odpeljal delavnico Elit naravnost v Šaleško ? Pralne stroje, da bodo delali tam ! Ki so jih pogruntali tu, v Trbovljah, v prekletem Globušaku. On pa v Šaleško s tem. Kmet pa da bo imel v rokah šraufnciger ?« je rohnal.

»Kaj bomo torej ?«

»Najraje bi spustil vodo na njih, na ta 315, da se podavijo ko podgane !«

»Miha...«

Marinko je stresel z glavo.

»Pokliči mi Ljubljano, CK...« je naročil tajniku in stopil do okna, ki je gledalo na Holcplac, kjer so pripravljali jamski les.

Tajnik je skočil k telefonu in pogledal Ribiča.

»Moram klicati centralo ?«

Ribič je pokimal.

»Devet zavrti in oglasila se bo centrala...«

»So v Ljubljani sploh vedeli, kaj se zares dogaja v Trbovljah ?« ga je vprašala.

»Ah ! Kje pa ! Vsi so bili še vedno prepričani, da v socializmu kaj takega ni mogoče, da se to preprosto ne more zgoditi !«

»In kaj ste jim povedali ?«

»Tisto, kar se je zares dogajalo... Kaj pa naj bi ?«

»In kaj so predlagali ?«

Pogledla jo je.

»Nisem klical v Ljubljano... Če bi, bi mi Leskovšek vse pokvaril ! Klical sem v Beograd Kardelja !«

Ana Marija ga je presenečena pogledala.

»A ni on zahteval vojske ?«

Prikimal je.

»On je bil tak, ja... Vzkipljiv, če ni bilo čisto po njegovem ! A se je tudi hitro ohladil...«

»Poklič Šipka !« je naročil Ribiču, ko je odložil slušalko.

Na mizi je opazil steklenico konjaka in steklenico žganja. Odčepil je obe, povonjal dulca in si nazadnje nalil dobro mero žganja. Izpil ga je na eks prav v trenutku, ko se je v sobo vrnil Šipek.

»Franc... Zrihtaj mi sestanek s Piklom ! In to takoj ! V eni uri ! A za to razen nas in Pikla ne sme vedeti nihče drug !« mu je naročil.

»Kako pa naj to naredim ? Ves čas so skupaj ! Cel stavkovni odbor, Miha ! Še govoriti ne morem na samem z njim ! Kaj šele, da bi ga odvedel kam ven !« se je začudil Šipek.

»Naredi kot veš in znaš !« je revsknil Marinko in si natočil nov šilec.

Na vratih je v tistem trenutku potrkalo in ko je Ribič zaklical naprej, je vrata odprla mlada ženska.

»Tovariš direktor, vse je pripravljeno !« je dejala in kot vojak mirno stala na vratih.

»Kaj je pripravljeno ?« jo je vprašal Marinko in se ustopil sredi pisarne.

»Oder in ozvočenje...« je rekla preplašeno in se kot v pomoč obrnila k Ribiču.

»Že v redu, Milka... Naj počakajo ! Ti pa lahko greš...« ji je dejal Ribič in ženska je v hipu zaprla vrata.

Na njenem obrazu je bilo v tistem kratek trenutku videti, da si je močno oddahnila, ko jo je Ribič odslovil.

»Kdo naj čaka ? In na kaj ?« je vprašal Ribiča.

»Na tebe ! In na tvoj govor ! Nekaj jim moraš povedati !«

»Kurac jim moram povedati ! Jebeš takšne govore ! Kot da bi govoril vetru ! Saj jih poznam !« je živčno korakal gor in dol po sobi Marinko.

»Ampak nekaj jim je vseeno treba reči...« je pritegnil Šipek Ribiču.

»Reci jim, naj grejo v govejo mater, pizde frdamane !« je zakričal Marinko.

Ribič in Šipek sta zmajevala z glavo, tajnik pa je le molčal in zrl pred sebe v mizo. Zunaj je zatulila sirena in Marinko se je zdrznil.

»Grejo ven ?« je vprašal Ribiča.

Ta je odkimal.

»Tuli konec šihta... Ura je dve !« je odvrnil.

»Konec kakšnega šihta, jebemtiboga ? Saj je štrajk in nihče ne dela !«

»Ne moremo vsega obrniti na glavo...« je suho pripomnil Ribič.

Marinko je nekaj časa molčal.

»Kaj pa če pripeljemo knape iz Laškega in Senovega in iz Krmelja ?« se mu je posvitalo, ko se je spomnil podobnega dogodka izpred več kot trideset let, ko so s tem utišali štrajk, ki ga je sam pomagal organizirati.

Ribič je zmajal z glavo.

»Tudi če jih pripeljemo... Naši jih bodo ali nabutali ali pa pregovorili, da štrajkajo še oni ! Potem boš imel štrajk še v Senovem in v Laškem !«

Marinko je spet pograbil list z zahtevami rudarjev.

»Petnajst točk ! Pizda... Kot da pišejo Dedku Mrazu !«

»Niso vse točke kar za odkljukat, Miha...« se je vmešal spet Šipek.

»No, in kaj bi jim od tega odobril ti ?« je vzkliknil in Šipku vrgel list čez mizo.

Ta ga je dvignil in preletel.

»Mislim... Obleka in obutev ne bi smela biti tak problem...«

»Pa lakaste čevlje za ples bi jim tudi dal, a ne ? A ti ne razumeš, pizda ? Karkoli jim damo, karkoli jim obljubimo, jutri bodo hoteli več ! Veliko več !«

»Pa zakaj galamiš ? Pogovorimo se mirno in trezno, Miha...« ga je miril Šipek.

»Kaj ti je svetoval Kardelj ?« se je vmešal še Ribič.

Marinko se je obrnil k njima in ju gledal.

»Da naj to končam... Takoj ! In, da če ni druge, naj se nekako pogodim. Tudi on je že dobil na mizo te njihove zahteve !« jima je pojasnil.

»In na katere bi pristal ?«

Marinko je odkimal.

»Ne vem... Nisem ga vprašal...« je priznal.

»Pa pokliči še enkrat in se posvetuj !« je rekel Šipek in stopil do okna.

Od zunaj se je zaslišalo novo in dosti glasnejše vzklikanje. Marinko se je nemirno presedel in pogledal Ribiča.

»Kaj se dogaja ?« je skoraj zajecjal.

Ribič je odkimal.

»Še več ljudi prihaja ! V večini ženske...« se je od okna oglasil Šipek.

»Kaj pa delajo miličniki, jebemtiboga ?!« se je zadril Marinko.

»Zaustavili so jih... Na vohodu... Zdaj imaš Ajnzer okupiran...« je bil malone sarkastičen Šipek.

»Jaz ? Jaz ga imam okupiranega ? A sem jaz tukaj direktor ?« se je zadril Marinko.

»Miha...« je miril Ribič.

»In kako se je končalo ?« ga je spodbudila Ana Marija.

»S sekuro...« je odgovoril tiho.

Začudeno ga je pogledala.

»S sekiro ?«

Prikimal je in jo pogledal.

»Z jamsko sekiro ! A veste, kakšna je jamska sekira ?« je vprašal, a njenega odgovora sploh ni čakal.

Z rokami je oblikoval dvajset centimetrov velik predmet.

»Tako velika in ozka je. Da z njo knapje lahko in sekajo in kopljejo...«

»Ne razumem, kaj ima takšna sekira veze s štrjakom, ki ste ga hoteli končati ?« je bila zbegana Ana Marija.

Prepričana je bila, da je nekaj zamešal. Mogoče dogodke in njihovo časovno zaporedje.

»Ribič in tisti Šipek sta me pregovorila, da sem nazadnje le spregovoril štrajkarjem... No, ne njim, oni so ostali v jami ! Govoril sem ženskam, knapovskim ženskam !« je pristavil, kot da želi to, da so bile ženske knapovske, še posebej poudariti.

»In zdaj, ko smo zakorakali v novo ero, eee, v nov čas... Eeee, zdaj moramo, eee, držati skupaj !« je govoril in njegov glas je preko zvočnikov odmeval po rudniškem dvorišču.

Pod seboj je gledal mrke obraze žensk, ki so ob vsakem njegovem predahu nejevoljno zamrmrale. Bile so vseh starosti. Mlade in stare. Ene z otroki, druge brez. Vedel je, da so med njimi ženske iz istih družin, da so vsi njihovi možje pod zemljo, v rudniku. Očetje, sinovi, možje, bratje.

»Ni odgovorno, eee, da zdaj, v trenutkih, eeee... V trenutkih, eee...« je spet začel, a ga je ustavil oglušujoč pok in nato glasno hreščanje.

Sploh se ni zavedal, kaj se je zgodilo, a ko je sledil Ribičevemu pogledu, je v enem od zvočnikov zagledal jamsko sekiro, ki se je započila skozi blago na zvočniku v jedro kište. V trenutku so vsi utihnili, le hreščanje in ušesa parajoče piskanje iz zvočnika se je nadaljevalo.

Počasi je dvignil roke. Hotel je povedati nekaj pomirjujočega. Nekaj pametnega.

»Izgini kurji tat !«

»Poberi se, če ne te zvežemo in vržemo v graben al pa v gnojnico !«

»Marš ! Marš iz naših Trbovelj !«

Klici so bili vse glasnejši in ženske so druga za drugo pritisnile mimo miličnikov proti odru, kjer je stal.

»Za menoj !« mu je tiho šepnil Ribič in ga potegnil z odra.

Stekla sta v inženirsko stavbo in eden od uradnikov je za njima takoj trdno zapahnil vhodna vrata. Na hodniku so stali prestrašeni uradniki in molčali.

»Pridi...« je dejal pomirjujoče Ribič in ga povlekel v sobo, kjer so bili prej.

Tam je ves bled in prepoten stal njegov tajnik. Tudi Šipek je bil tam. Obrnil se je k njima od okna, ki ga je pravkar odprl. Na drugi strani je bila cesta, ki je vodila mimo Ajnzerja.

»Pridita... Tu čez skočita, avto že prihaja !« je dejal živčno in podprl okensko krilo.

Tajnik je prestrašen prikimal in nerodno zlezal ven na cesto. Marinko je videl, da se je prav pred oknom v tistem trenutku ustavil njegov črni mercedes in da je šofer nekaj kazal z rokami miličnikoma, ki sta se tja pripeljala na mopedih.

»Daj, zlezi že !« ga je potisnil k oknu Ribič.

»A naj bežim kot kak lopov ?« ga je pogledal še vedno ves zmeden.

»Sam si videl, da ga ni več za srat...«

»Jebemtiboga !« je zaklel in zlezal ven na cesto.

Ribič je za njim glasno zaloputnil okno, da so zažvenketala stekla.

»Bežim kot pravi kurji tat...« je pomislil, ko je lezel v avto.

»Ste se potem vrnili ?«

Odkimal je.

»Štrajk se je končal dva ali tri dni kasneje... Vlada jim je ugodila v nekaj točkah, veste. In so sprejeli.«

»In kakšne so bile posledice ? Za knape, mislim...«

Nekaj časa je molčal.

»Knapom nič... Le Trbovlje so prišle na črno listo. Nihče iz CK ni hotel imeti opravka z njimi. Tito se je tam čez peljal samo enkrat, mislim da 64-tega... Kardelj se je pofučkal na njih... Leskovšek pa sploh. To je bila voda na njegov mlin, na njegovo Šaleško... Jebemti... Tudi sam se nisem veliko vračal tja, veste... Niso me marali. Ne... Niso !«

Prikimavala je.

»Kaj pa vi njih ?«

Nekaj časa je molčal.

»A bi vi marali nekoga, eee... Ki vas, eeee... Ki vas zmerja s kurjim tatom?« se je nasmehnil.

Nasmehnila se je tudi ona in zaprla svoj blok, kamor si je kljub snemalniku beležila nekaj podrobnosti.

»Eeeee... Tole, a ne... Tole in pa tisto z ajncem ne boste objavili, eee... To sem povedal le vam, veste...« je dejal zamišljeno.

Ana Marija se je vprašala, če se bo naslednji dan sploh spomnil, kaj sta govorila in če sta sploh.

»Seveda...«

Miha Marinko – roj. 8. september 1900, umrl 19. avgust 1983

Spadal je med predvojne revolucionarje, bil je prvi komisar slovenske partizanske vojske, dolgoletni član CK KPJ in CK ZKJ, sekretar CK KP in CK ZK Slovenije, predsednik ljudske skupščine LRS in predsednik vlade LRS, predsednik glavnega odbora SZDL Slovenije in član sveta federacije. Poročen je bil z Mico Šlander. Pokopan je v grobnici narodnih herojev.

ULKUS

»Jebem ti... A ti Slovenci sploh kdaj spijo ?« je zamrmral in si za nekaj dolgih trenutkov pretegnil hrbet, tako da je roke stegnil globoko nazaj čez glavo in nato še za hrbet.

V tem položaju je bil videti kot uslonjen dežnik brez blaga. Same šprikle so ga bile.

Marinkovič, ki je sedel ob oknu in gledal bulevar pod seboj, mu ni odgovori. Prižgal si je novo cigareto in globoko vdihnil.

»Saj zaradi mene lahko bedijo tudi cele noči ! Saj veš, da gre vse v rok službe !« mu je tiho, kot sam zase dejal Gojanac, ko je videl, da ga njegov kolega sploh ne posluša.

Zarežal se je lastni domisllici in ob tem pomislil, da mu nadzorovanje Slovencev prinese najmanj sto petdeset nadur mesečno.

» In Dara bo vesela, ko bom kupil tisto brunarico na Zlatiboru. Ni veliko tistih trideset kvadratov, a pozimi bomo le smučali na svojem...« si je dejal in zaprl zvezek, ki ga je imel pred seboj.

Vanj sta kljub temu, da se je v pisarni predsednika predsedstva ves čas snemalo prav vse, vseeno vpisovala še točne prihode in odhode vseh, ki so imeli stik s predsednikom.

»Z njimi samo tratimo čas...« je zamrmral naposled Marinkovič.

»Misliš ?«

»Sto posto ! Kot sedim tukaj ! Sedijo, čvekajo, non-stop berejo drug drugemu neke bedaste citate v angleščini, se prerekajo o nekakšnih Gausovih krivuljah v povezavi med politiko in ekonomijo, računajo primerjave Jugoslovanskega in Nemškega gospodarstva... Bedarije ! Le komu lahko to koristi ?«

Puhn timer dim proti Gojancu.

»Ne pihaj vame, pička ti materina ! Kolikokrat ti bom še rekel ?«

»Si kot fina dama ! Ne pihaj vame !« se je spakoval.

»Še en teden ni, kar sem nehal... Nočem spet začeti ! No, ne smem spet začeti, pravi zdravnik !« se je popravil.

»Kakšno sranje, praviš da imaš ? Okus ?« se je Marinkovič zresnil.

»Ulkus ! Ulkus bulbi duodeni ! Tako pravi moj doktor. Razjedo na dvanajsterniku imam !« mu je pojasnil s poduhovljenim izrazom na obrazu.

»Razjedo ? Torej razpadaš pri živem telesu ? Fej...«

»Razjeda je slab centimeter velika rana v mojem želodcu ali... Kaj vem, tam nekje pač !«

»In kako boš to pozdravil ?«

»Z dieto !«

»S shujševalno dieto ? S shujševalno dieto boš pozdravil rano na želodcu ? Ne me jebat ! A ne delajo teh diet samo debele krmače ?« se je zarezal Marinkovič.

Gojanac je bil jezen, a je le globoko vdihnil. Navajen je bil Marinkovičevih grobih šal.

»Ne smem jesti svinjine...« je začel.

»Kakšen pa je dober paprikaš brez svinjskega mesa ? Ali fižol v solati brez dimljene suhe slanine ?« je zazijal Marinkovič.

»Tudi fižola ne smem...«

»In zdaj boš jedel pasulj iz česa ? Iz koruze ? Jebemti nanule ! Kaj pa sploh lahko ješ ?«

»Mlečne jedi...«

»A... Kot dojenček ! Mlečni rižek ! Razumem...«

»Pusto meso lahko jem... In ribe, seveda !«

»Fino ! Preseli se v Budvo, kupi si čoln in umri od lakote !«

»Zdravnik pravi, da je to zdrava in uravnotežena hrana !«

»Kaj pa zdravnik ve ? Nekaj podobnega je imel moj deda Jovan, pa je vsako jutro popil kozarec žganja, v katerem je namakal pelin ! In ta pelin je rastel zunaj na njegovem vrtu.«

»Nobenega alkohola in nobene kave ne smem piti...« je zamrmral Gojanac utrujeno.

»Pidza, pa takšno življenje... A vsaj fukaš lahko ?«

**00:45 - 11.11.1990 - Pisarna Predsednika Predsedstva SFRJ – Dr.Janeza Drnovška
Prepis tonskega zapisa št. 11.438**

MAG.JANEZ SIRŠE : »V grobem imaš vse skupaj pripravljeno... Po točkah seveda !«

DR. JANEZ DRNOVŠEK : »V večini sem že vse preletel, nekaj tudi podrobno pregledal... A misliš, da lahko dodam tudi to?«

MAG.JANEZ SIRŠE : »Analiza odnosov z Neuvrščenimi ? Kaj vem. Mogoče tega sploh ne bo treba... Veliko je vsega tega materiala ! In potem še razprave...«

DR.JANEZ DRNOVŠEK : »Dolge seje jih utrujajo... Ne le starih. Vse po vrsti. Niso vajeni, da kdo misli drugače, kot mislijo oni !«

HILDA DOLENC : »Ne samo, da kdo drugače misli ! Da si kdo sploh upa kaj drugače reči !«

(*Ropot vrat - vstopi MARJAN KRAMAR – Op.zapisnikarja.*)

MARJAN KRAMAR : »Tole je pravkar prinesel kurir iz Ljubljane...«

DR.JANEZ DRNOVŠEK : »Od koga ?«

MARJAN KRAMAR : »Več kuvert je, a mislim, da sta med njimi tudi pismi od Stanovnika in ena od Kučana... Za druge pa ne vem !«

DR. JANEZ DRNOVŠEK : »Kučana sem klical zjutraj in vem, kaj pošilja...«

(*šumenje papirja – trganje, listanje – Op.zapisnikarja*)

HILDA DOLENC : »Včeraj je Stanovnik govoril s State Departmentom. Ne vem točno s kom...«

DR.JANEZ DRNOVŠEK : »Stari ima še vedno prekleto dobre zveze... Od hudiča je ! Kot da je še vedno v partizanih in ni zadnjih trideset let živel v Ameriki !«

HILDA DOLENC : »Njegove zveze iz OZN utegnejo biti še hudičevo koristne...«

MAG. JANEZ SIRŠE : »Misliš, da je s kom govoril o odepitvi ?«

DR. JANEZ DRNOVŠEK : » Stari ? Ne... Preveč prebrisan, je... Stari je lisjak ! Prej bi rekel, da je kašnega zakrnelega republikanca povabil na klobaso z zaseko kam na Gorenjsko... To bi bilo bolj v v njegovem stilu !«

(*smeh – Op.zapisnikarja*)

»Misliš, da bodo res šli na svoje ? Ti Slovenci !«

Gojanac ga je pogledal in prikimal.

»Bojo... Moja sestra je poročena s Slovencem, veš ! Z nekim Ivanom... Prasec ima hišo v Ljubljani, vikend na Bledu in prikolico na Pagu ! On vozi bemveja, ona pa Renaulta. Enaindvajsetko ! Baba pa tak avto. In ona dela za Kompas, on pa dela za IBM... Z nekakšnimi računalniki se ukvarjajo. Nekaj z Ameriko, kaj vem kaj... Ja, bojo šli ! Ko bog, bojo šli... Pravijo, da bo Slovenija potem druga Švica, jebo jim mater !«

»Milošević jim že ne bo pustil, da ga serjejo !«

»Če bojo Nemci in Američani rekli, da je OK...«

»Rusi pa se nikoli ne bojo strinjali s tem, veš da ne !«

»Ko jebe Ruse ! Že sami imajo dosti problemov ! Tistemu Jelcinu vodka že kar z oči teče, pa ga še vedno nosijo po rokah ! Ta narod hoče, da jih nekdo jebe ! Jebe v glavo ! Če jih ne, so nesrečni...«

»A mi pa nismo takšni ? Najprej so nas jebali Turki, potem Obrenoviči in Karađorđevići, potem Nemci, potem Tito, zdaj pa vsak, ki ima pet minut časa !«

»Pazi, kaj čvekaš...«

Gojanac je umolknil.

Marinkovič je vstal in spet stopil do okna. Bulevar pod njim je bil osvetljen in le redki avtomobili so vozili proti Novem Beogradu. Pogledal je na uro.

»Še štiri ure in bova lahko odpekotala...« je dejal in sedel nazaj.

»Ob petih ?«

Marinkovič je prikimal.

»Kolikor ga poznam, bo šel zdaj spat in bo spal do petih. Potem se bo ob pol šestih odpeljal na Ado in tam jogiral. Tekel. Kdo ga zdaj varuje ?« se je Marinovič obrnil h Gojancu.

»Velimir in Jovanče... Velimir je zamenjal Kreleta, ker ni zmozel teh njegovih joggingov. Tip menda misli, da je Jane Fonda, ali kaj... Kateri predsednik na svetu pa še navsezgodaj teka naokoli v trenirki ?«

»Ko grejo z njim k njemu domov v Slovenijo, vsako jutro teče na eno goro ! Menda je treba teči uro v takšen breg, da si zgrizeš kolena. Krele je skoraj crknil, da bi ga dohajal, a mu ni ratalo. Ko je prišel na vrh, je Drnovšek sedel na klopci in mirno srkal čaj. Kreleta je potem vprašal, če je utrujen. Logično, Krele ni priznal in tip je en dva tri odpekotal nazaj v dolino, Krele in Jovanče pa v hop za njim. Kreleta bi skoraj kap. Ko so se vrnili v Beograd, je najprej zaprosil za premestitev. Saj, res je dosti denarja pri tej varnostni, a si tudi cele dneve in noči na terenu. Enkrat čakaš, da te skoraj pobere od dolgočasje, drugič se vse tako mudi, da tekaš tako hitro, da sam sebe vidiš v hrbet. Jebeš ti to...«

»Boš šel v nedeljo na tekmo ?« je prekinil temo Gojanac in špiknil Marinkoviča tja, kjer je vedel, da ga verjetno najbolj boli.

»Samo od Zvezde mi bodi tiho ! Niti omenjaj mi jih ne ! Govedarji !«

**08:12 - 11.11.1990 - Pisarna Predsednika Predsedstva SFRJ – Dr. Janeza Drnovška
Prepis tonskega zapisa št. 11.439**

DR. JANEZ DRNOVŠEK : »Če bodo te desne stranke res stopile skupaj, bo vse skupaj postal nepregledno ! Ali, še bolje, nepredvidljivo...«

MAG. JANEZ SIRŠE : »Kaj pa pravi Mesič ?«

DR. JANEZ DRNOVŠEK : »Na Hrvaškem HDZ nima konkurence na volitvah. Mogoče bo nekaj prostora še za kmečko stranko, potem pa dolgo nič... SDP je že nekaj časa na repu.«

MAG. JANEZ SIRŠE : »Kaj pa stranke, ki so že v svoji programski zasnovi nacionalistične ?

(*Dolgotrajen molk – Op.zapisnikarja.*)

DR. JANEZ DRNOVŠEK : »Te bodo prišle na površje povsod. Vedno se najdejo ljudje, in to povsod, ki mislijo, da so vseh njihov težav krivi tujci. Pa čeprav tujci, s katerimi so že desetletja sosedje. Tudi v Sloveniji se bodo pojavile takšne skupine ! Slej kot prej.«

MAG. JANEZ SIRŠE : »Misliš na klerikalce ?

DR. JANEZ DRNOVŠEK : Ne, ne toliko nanje... To bodo po moje v večini ljudje, ki jih je režim po vojni za kaj prikrajšal ali pa vsaj mislijo, da jih je prikrajšal. In ker so večino režima predstavljali kadri iz Juga, iz Srbije in tudi iz Hrvaške... Bodo oni grešni kozli. Prepričan pa sem, da bo potem, ko so Srbi zakuhali svojo Krajino, vsak narod našel neke interese po vsaj koščku ozemlja. Seveda novega ozemlja. Slovenija, če bo do tega prišlo, ne bo nobena izjema. Vsi smo krvavi pod kožo, Jani...«

»Pa kaj, pizda, jih Slovence briga naša Krajina ? Če so tam že stoletja Srbi, potem je tam Srbija ! A ni to tako ?« je mahal z rokami

Komljenovič mu je prikimaval.

»Ko so srbski junaki na Vojni krajini branili Hrvate in Slovence pred Turki, so jih častili kot junake. Kaj junake, kot bogove ! Pa poglej zdaj, samo nekaj stoletij po tem ! Vse bi pobili ! Srbe na vrbe, kričijo Ustaši Hrvati. Jebem jim boga ! Še premalo teh Hrovčetov so potamanili tam na tisti jebeni Banjici! Bogami, da je res, kar pravi ta Šešelj !«

Karamarkovič je vstal in pogledal na snemalno napravo. Že na pogled je bilo videti, da je traku vsaj še za dobro uro.

»Če se bo držal urnika, bo čez pol ure šel na sejo predsedstva. In takrat lahko mirno zamenjava trak !« se je obrnil h Komljenoviču.

»Baje ga imajo tam na sejah vsi poln kufer. Menda ure in ure govori samo on ! Kot da je najpametnejši na svetu. Pa ga nihče sploh ne posluša. Mogoče tisti zavaljenko, Tupurkovski in včasih še ta Hrvat, ki ima grd gobec, ta Mešič ali kaj že je...«

»Mesič...«

»Pa kakšna država je zdaj to, da lahko tisti, ki so sedeli zaradi politike, zdaj sedijo v predsedstvu ? Vsem se je zmešalo !« je bental Komljenovič.

»Ne skrbi, Milošević jih bo zjebal, da še sami ne bodo vedeli kdaj in kako, niti od kod so prišli !« se je namrdnil Karamarkovič.

»Ja... Dober si je z vojsko, ta naš Milošević. Upoštevajo ga. Mislim, da edinega iz politike ! In če imaš vojsko, imaš vse ! In on, Milošević, se tega zaveda !«

»A ti veš, da je bil tip v Ameriki ? Da je bil tam bankir ali nekaj takega ?«

»V Ameriki ? Bankir ? Ne me jebat ! Zakaj pa se je potem vrnil, pizda mu materina ? Če bi bil jaz bankir tam v kakšnem New Yorku... Bogami, da se nebi vrnil guzit te naše jebene ravnice !«

»Mogoče pa je moral tja po ukazu in se po ukazu tudi vrniti !«

»Zajebi ukaz, če imaš kombinacijo sefa z nekaj milijoni zelenčkov ! Jaz bi pobasal denar in se preselil kam na kakšne otoke !«

»In ? Misliš, da te ne bi našli ?«

»Zdaj ? V tem času ? Še lastne mame ne bi našli, pa če bi jim mežikala iz jebene sosedove koruze ! Vse je v kurcu, Mladen, vse !«

»Kje boš za Silvestrovo ?« je zavzdihnil Mladen ob misli na goro dolarjev.

»Kje ? Kje neki !? Doma ! Kje pa naj bi bil, jebemti ? Še nikoli nisem bil drugje, kot doma ! Žena povabi tričetrt žlahte, napeče peciva za pol kvarta, jaz moram pri peku speč tri odojke, iz Paračana pripeljati dve desetlitrski pletenki klekovače in pet kil kajmaka in... Eto ti ga na, najprej Slava, pa Silvestrovo in še Uskrs !« se je zarežal Komljenovič.

»In si potem veselo pijan cela dva tedna skupaj !«

Komljenovič mu je smeje prikimal.

»Baba vsaj takrat drži gobec. Sicer pa, ko jo jebe ! Glavno, da je luštno in da bom spet lahko v miru nategnil njeno nečakinjo, ki pride čez praznike iz Novega Sada. Punca ima devetnajst let in je lepa kot filmska zvezda. Joške ima kot balkone na starih bajtah na Terazjah. Vrtijo jo pa kot propeler helikopterja, ti boga !«

**22:34 - 11.11.1990 - Pisarna Predsednika Predsedstva SFRJ – Dr. Janeza Drnovška
Prepis tonskega zapisa št. 11.440**

HILDA DOLENC : »Kako je bilo ?«

DR. JANEZ DRNOVŠEK : » Kot vedno...«

HILDA DOLENC : »Si sploh kaj jedel ?«

DR. JANEZ DRNOVŠEK : » Sem... Skodelico oreščkov sem pogrickal !

(smeh – Op.zapisnikarja)

HILDA DOLENC : »Naj naročim, da ti kaj pripravijo ?«

DR. JANEZ DRNOVŠEK : »Ne vem... Mogoče skodelico juhe... Ali pa... Raje kar sendvič s šunko in sirom !«

HILDA DOLENC : »Na mizi imaš vse, kar je prišlo danes... Mesičev tajnik predlaga skupen sestanek s Tupurkovskim, Janez ! In radi bi, da je nekje pri nas, v Sloveniji... Radi bi, da je sestanek tajen !«

DR. JANEZ DRNOVŠEK : » Tajen za koga ? Za njihovo vodstvo in ljudi ? Če gre zato, jim to lahko mirno zagotoviš. Ne predstavljam pa si, kako naj organiziramo tajen sestanek, če je v naši ekipi pol ljudi od UDBE, pol pa od Vojaške obveščevalne !«

(obojestransko hihitanje– Op.zapisnikarja)

DR. JANEZ DRNOVŠEK : »Če je Jani še tu, naj pride...

HILDA DOLENC : » Še je tu, ja ! Mu bom naročila...

(več kot pet minutna tišina – samo listanje papirja – Op.zapisnikarja)

MAG. JANEZ SIRŠE : » Si me klical...«

DR. JANEZ DRNOVŠEK : »Ja... Glej, razmišljam, da bi še bolj razdelali model o ohipni konfederaciji... Navsezadnje... Lahko v nekaj letih pridemo celo do tega, da nam bo skupno samo še ime. Konfederacija Jugoslavija ali nekaj takega !«

MAG. JANEZ SIRŠE : »Hmmm... Je nekaj na tem, je... A pazi, tujini, sploh Američanom in Rusom, to gotovo ne bo všeč !«

DR. JANEZ DRNOVŠEK : » Za nas ali pa za celo Jugoslavijo je v tem času bolj pomembna Evropa, Janez. Danes sta bila Lončar in Markovič dokaj dobre volje in ko sem jima spet navrgel idejo, da bi obnovili pogajanja z EU, ki nas je že vabila, je bil Ante navdušen.«

MAG. JANEZ SIRŠE : »Ja, verjamem ! Kaj pa Lončar ? In Milošević ?«

DR. JANEZ DRNOVŠEK : » Milošević je modern politik, ki se na svoji poti naslanja na tradicionalizem, Jani. Prav dobro se zaveda, da Jugoslavija ali pa kakšna Velika Srbija, ki jo že zahtevajo Šešlji in Vuki... Da tudi takšna skupnost rabi mednarodne povezave. In EU in NATO. Časi Titovega soliranja med blokoma so za vedno mimo. Danes si zraven ali pa te ni več. In če si zraven, imaš veliko možnosti, ne samo da preživiš, ampak tudi da napreduješ !«

MAG. JANEZ SIRŠE : »Prepričuješ prepričanega !«

DR. JANEZ DRNOVŠEK : »Saj...«

MAG. JANEZ SIRŠE : » Saj res, popoldan so te klicali iz ZSMS...«

DR. JANEZ DRNOVŠEK : »Kdo je klical ?«

MAG. JANEZ SIRŠE : » Mislim da Golob ali nekaj takega...«

DR. JANEZ DRNOVŠEK : » Golobič ? Gregor Golobič ?«

MAG. JANEZ SIRŠE : »Kdo je on ?«

DR. JANEZ DRNOVŠEK : »Kdo je Golobič ? Zelo sposoben mladenič, Jani. Vidi daleč naprej in tudi širino ima ! Vaju bom enkrat seznanil. Ima presenetljive ideje, več ! Sicer pa je bil eden tistih, ki je predlagal mojo kandidaturo za tole predsedniško mesto...«

»Misliš, da bodo naredili prevrat ? Da bodo vrgli predsedstvo in Zvezno skupščino ? Njihovi so že odkorakali iz plenuma ZKJ ! Kaj če grejo tudi iz Zvezne skupščine ?« je bil zaprepaščen Marinkovič.

Gojanac se je nasmehnil.

»Premalo jih je, Slovencev, da bi to lahko vplivalo na skupščino ali ZKJ !«

»Kaj pa če spizdijo še Hrvati ? In Makedonci ? Zadnjič sem bil tri dni zadolžen za nadzor tistega Tupurkovskega in to, kar razpletajo tile Slovenčki, ni nič z jebo, ki jo dela ta Vasil Makedonski. Jaz bi ga spakiral na Goli otok, ne pa, da greje fotelj v predsedstvu, jebo mu mater Makedonsko !« je zarobantil Marinkovič.

A se je zdrznil v trenutku, ko je zazvonil telefon.

»Marinkovič...« se je oglasil, nato pa je za nekaj dolgih trenutkov zavladala tišina.

Gojanac ga je le gledal in čakal.

»Seveda, tovariš...«je odgovarjal Marinkovič.

Kimal je, poslušal in ob tem ves čas strmel v Gojanca. Ko je odložil, je sedel in odkimal.

»Kaj je ? Kaj, za hudiča, se je zgodilo ?«je bil radoveden Gojanac.

»Jebemti... Ta pizda hoče v Ameriko in midva morava tam nekako nadzirati njegovo hotelsko sobo in telefone...«

»A se ne morejo naši znenit s CIO ? Saj ne bi bilo prvič !« je kar zazijal Gojanac.

»Oni ga bodo varovali in nadzirali samo izven hotela in izven našega veleposlaništva. Pa v OZN so tudi pristojni drugi, oni iz OZN. Za čas bivanja v hotelu pa sva zadolžena midva. CIA ? Fant moj... Zdaj je vse drugače... Zdaj ni več Juga, kot je bila... Zdaj je le še ena velika jeba z velikim J !« je rekel Marinkovič.

»In kaj bo počel tam, v Ameriki ?«

»Kakršen zapečkar je, gotovo ne bo hodil po diskotekah ali po žurih... Njemu se jebe za babe, veš !«

»Pizda... In ravno naju so našli !«

»Če ne drugega, si bom tam čez lužo lahko končno privoščil eno zamorsko kurbetino, evo, vsaj to !« se mu je zarežal Marinkovič.

»Če bova ves čas dihala njemu za ovratnik ? Razen, če si boš kurbo naročil v sobo !«

»Zakaj pa ne ? Če si lahko predsednik naroči v sobo sendvič, zakaj pa si jaz nebi naročil kurbe ? In to črne ?«

**23:55 - 11.11.1990 - Pisarna Predsednika Predsedstva SFRJ – Dr. Janeza Drnovška
Prepis tonskega zapisa št. 11.441**

DR. JANEZ DRNOVŠEK : »Lončar je užaljen, ker ne pustim, da govor za skupščino OZN pripravijo oni na zunanjem...«

MARJAN KRAMER : »Tudi če bi ga, ne bi bili zadovoljni ! Lončar bi bil zadovoljen šele takrat, ko bi pred skupščino stal sam in govoril tisto, kar bi on sam hotel !«

HILDA DOLENC : »Mislim, da bi bili najbolj zadovoljni, če tam sploh nikogar ne bi bilo...«

DR. JANEZ DRNOVŠEK : »Imaš prav... Kdo sestavlja spisek srečanj ? Ti, Jani ?«

MAG. JANEZ SIRŠE : » Ja... V treh dneh se boš srečal z najmanj petintridesetimi ljudmi ! Izven protokola, mislim !«

DR. JANEZ DRNOVŠEK : »Označi mi najpomembnejše !«

MAG. JANEZ SIRŠE : »Nihče ni nepomemben ! Vsak šteje ! Zdaj ali mogoče še bolj v prihodnosti !«

MARJAN KRAMAR : »Varnostna služba hoče natančen plan tvojega gibanja... Vključno s tvojimi načrti za rekreacijo.«

(glasen smeh – Op. Zapisnikarja)

MARJAN KRAMAR : » In v naprej ti odsvetujejo tekanje po Central parku. V ta namen predlagajo kakšen fitness studio. Podatke o gibanju med obiskom menda od njih zahteva tudi CIA !«

MAG. JANEZ SIRŠE : »Evo, pa bomo na spiskih CIE !«

DR. JANEZ DRNOVŠEK : »Če bi vedeli, kako si na faksu goljufal pri taroku, bi bil na njihovi listi že zdavnaj !«

(glasen smeh – Op.zapisnikarja)

HILDA DOLENC : Jaša in oče sta klicala ! Rekla sem, da prideš v petek zvečer domov v Kisovec. Prav ?«

DR. JANEZ DRNOVŠEK : »Prav, seveda ! Je Jaša rekel še kaj ?«

HILDA DOLENC : » Da te bo tokrat premagal v šahu !«

DR. JANEZ DRNOVŠEK : » Fajn... Komaj čakam !«

MAG. JANEZ SIRŠE : »Mimogrede... Milošević se dnevno sestaja z generali. S Srbskimi generali...«

DR. JANEZ DRNOVŠEK : »Verjetno zaradi Krajine...«

MAG. JANEZ SIRŠE : »Upam...«

DR. JANEZ DRNOVŠEK : »Si zdaj popadel mojo teorijo o neizbežni vojni ?«

MAG. JANEZ SIRŠE : »Kdo pa je ne bi ? Če pogledaš, kako se nosijo Milošević in vsi ti generali...«

DR. JANEZ DRNOVŠEK : »Veš, ko sem bil na Švedskem, ko sem se pripravljaj na doktorat, sem imel nekaj malega časa... Takrat sem izdelal analizo pristopa Jugoslavije v EU. Mislim, da bi bila lahko Jugoslavija ena od bolj pomembnih članic EU. Glede na naš strateški položaj in potenciale. A naši ne razumejo. Mislijo, da smo lahko samozadostni, če nam je to uspelo po vojni petinštiridesetega. A takrat je bilo na tleh vse in vsi ! Nemci, Angleži, Rusi, Američani... Zdaj pa so vsi daleč daleč pred nami. Ne samo gospodarsko, Jani...«

MAG. JANEZ SIRŠE : »Tako je v vsej Vzhodni Evropi, Janez ! Še Poljaki, ki imajo nekaj malega prednosti s svojo Solidarnostjo, so zmedeni... Da o drugih ne govorim !«

DR. JANEZ DRNOVŠEK : » Mi nismo Poljaki ali Čehi, Jani... Vsaj Slovenci ne !«

Gojanac si je rezal slanino in jo napikal na kratek, a ostro ošiljen nožiček.

»Boš ti tudi ?« je vprašal Marinkoviča in si zajetno obložen kos kruha zbasal v usta.

Marinkovič je odkimal in si odprl pivo.

»Če te šef najde s pivom...«

»Pa kaj ? Tu si lahko mrtvo pijan in ne moreš nič zajebat !«

»Saj veš, da morava ves čas poslušati in če je kaj važnega, trakove takoj odnesti na upravo ! Če zajebava, bova do smrti usmerjala promet na Bulevarju revolucije !« je s polnimi usti momljal Gojanac.

»Ti že... Jaz pa bi se vrnil v vojno službo ! Tam je bilo boljše, a slaba plača. Jebi ga... Nikoli ne moreš imeti vsega ! Bil sem pomočnik komandirja kasarne v Požarevcu in nisem imel drugega dela, kot da sem jebal v glavo podoficirčke. Vsako leto enkrat vaje, dva krat splošna uzbuna, dve logorovanji in nekaj maršev v okolico. Vse po spisku. Od zore do mraka. Od prvega do zadnjega v mesecu, od januarja do decembra v letu, potem pa znova ista lajna... In vsake tri leta nova zvezdica ali epoleta...«

»In zakaj si potem prišel sem ?«

»Ker sem moral, budala !«se je zarežal Marinkovič.

»Dobil si prekomando ?«

»Ne ravno... Dal sem prošnjo, da bi šel delat k Varnostni službi in...«

»So te poslali sem ?« je prikimal Gojanac.

»Ne... Najprej sem bil v Nemčiji in v Avstraliji...«

»Preko Varnostne službe ?«

Marinkovič je prikimal.

»Kaj ste pa delali tam ?«

»Lovili smo Ustaše...«

Gojanac se je zasmel.

»In kako ste vedeli, da so Ustaši ? So imeli sliko Ante Paveliča na čelu ?«

» Na čelu ne... Tetovaž z njegovim portretom na njihovih rokah pa je bilo več, kot pa tistih s spomini na JLA. Imeli so svoje ljudi v njihovih komandah, več... Vedeli smo skoraj vse, kar so nameravali. Atentat na Tita so tako preprečili najmanj desetkrat ! Imeli so skupine, organizirane v trojke, ki bi zastrupljale vodovode v velikih mestih. V Beogradu, Zagrebu... Močni so bili, ti ustaši, in veliko denarja so imeli. Nekaj od kriminala, veliko pa od ljudi. Še sanja se ti ne, koliko ljudi tam zunaj bi dalo celo svoje premoženje, da bi šel socializem k vragu in da bi bila tu spet kakšna kraljevina. Ali NDH. In da bi imeli potem en demokratičen drek tukaj !«

Marinkovič je odkimal z glavo.

»Si tam koga pospravil ?«

Marinkovič ga je temno pogledal. Njegove oči so bile trde in skoraj steklene.

»Tri sem pihnil ! V Kolnu...« je priznal tiho.

»Kar tako ? Sredi Kolna ? Kot v kakšni kavbojki ?«

Marinkovič je odkimal.

»Čakali smo jih v zasedi zadaj za enim nočnim klubom, ki so ga vodili Turki...«

Gojanac je čakal.

»Hoteli smo jih prijeti žive, a nam ni uspelo. Še preden smo zaklicali »NA TLA«, so že pokali po nas. Bilo jih je osem. Tri sem počil, dva smo ujeli, trije pa so pobegnili. Pol leta kasneje so enega od naših te pizde ustaške dobili v metroju v Berlinu in ga pri živem telesu odrli. Iz njegove kože bi si lahko napravil torbico, toliko jo je bilo. Banda ustaška... In zdaj hočejo spet svojo NDH, pizda jim materina ! In vsi ti moralci se bojo vrnili in...«je zmajal z glavo.

**07:11 - 12.11.1990 - Pisarna Predsednika Predsedstva SFRJ – Dr. Janeza Drnovška
Prepis tonskega zapisa št. 11.442**

DR. JANEZ DRNOVŠEK : »Kdaj se bodo sestali ?«

(Dr.Janez Drnovšek govori po telefonu z nekom iz ZSMS v Ljubljani – Op. zapisnikarja)

DR. JANEZ DRNOVŠEK : »Če bodo ostali skupaj, prave demokracije še nekaj let ne bo, v to sem prepričan !«

(molk, poslušanje – Op.zapisnikarja)

DR. JANEZ DRNOVŠEK : » Potrebna je alternativa in to alternativa, v kateri bodo razumniki, akademiki, dobri kadri iz gospodarstva... Napravi predloge in poskusi poiskati možnosti za pogovore s primernimi ljudmi.«

(molk, poslušanje – Op.zapisnikarja)

DR. JANEZ DRNOVŠEK : » Seveda, na štiri oči. Pa Kučan ?«

(molk, poslušanje – Op.zapisnikarja)

DR. JANEZ DRNOVŠEK : »Ne moreš pred ljudi s kandidati, ki so neznani ali premladi ! Mlade volivce boš lahko pridobil le z dobrim programom ! Bolj kot bo program liberalen, več jih bo stalo za njim. Ljudje si želijo sprememb ! Sploh mladi ! Mene bolj skrbi DEMOS. Potreben je, seveda... Že zaradi združitve tako Petrletove, kot Pučnikove, sploh pa Omanove opcije. A obstaja pri njih tudi velika nevarnost revanšizma. Najvidnejši med njimi bodo podpirali prepoved komunističnih strank in vsega, kar je bilo povezano z njimi, grem staviti ! Oman verjetno ne, Petrle in Pučnik pa bi gotovo takoj dvignila roko za ta predlog.«

(molk, poslušanje – Op.zapisnikarja)

DR. JANEZ DRNOVŠEK : » Čez vikend, v nedeljo zjutraj, bom šel na Čemšeniško planino. Lahko se pogovoriva po poti. Nekje nad Šentgotardom ponavadi varnostniki omagajo in bova lahko sama ! Še igraš košarko ?«

»Pa kaj je ta tip ? Politik ali prekleti maratonec ?« je zamrmral Marikovič.

»Ta tip je ulkus. Bolj kot se paziš, bolj te grize...« je vzkliknil Gojanac in pogoltnil tableto Rupuruta in jo s skremženim obrazom začel žvečiti.

Dr. Janez Drnovšek – roj. 17.maja 1950 , umrl 23.februarja 2008

Leta 1986 je postal slovenski delegat Zbora republik in pokrajin SFRJ; to dolžnost je opravljal do leta 1989, ko je bil izvoljen za člana predsedstva SFRJ. 15. maja 1989 je postal tudi predsednik Predsedstva SFRJ; dolžnost predsednika je opravljal eno leto do 15. maja 1990. 1992 je postal predsednik stranke LDS, kar je ostal do 2003. Istega leta je postal tudi predsednik Vlade Republike Slovenije; ta položaj je zasedal do 2002, razen z nekajmesečno prekinitvijo za časa Bajukove vlade leta 2000. 1. decembra leta 2002 je bil izvoljen za predsednika republike Slovenije s predvidenim koncem mandata leta 2008. Marca 2004 je bil imenovan za častnega senatorja Evropske akademije znanosti in umetnosti. 30. januarja 2006 je po 14 letih formalno izstopil iz stranke LDS. Kot razlog je navedel, da se želi popolnoma posvetiti novoustanovljenemu civilno-družbenemu Gibanju za pravičnost in razvoj. 23. aprila 2007 je uradno sporočil, da se na naslednjih predsedniških volitvah ne namerava potegovati za drugi mandat. Umrl 23.fenruarja 2008 na Zaplani.

ŠUKRI & NJEGOVI

Nehat Sadiki je stal pred vrati kabineta in se rahlo potil. Zunaj je bil vroč, avgustovsko zatohel zrak. Priština sicer ni bila Ljubljana, kjer je vse vrelo ; asfalt, beton, stavbe in pločevina, a vseeno je tudi tam popoldneva sopara človeku jemala voljo do življenja. Pomislil je, kako lepo bi se bilo v tistem trenutku zavleči v kakšen hlad ob reki in noge namočiti v hladno vodo. Ali se v njej celo okopati. Ni vedel zakaj, a v tistem trenutku se je spomnil dogodka izpred več kot trideset let.

»Gremo se lovit, Šukri !« ga je dregnil eden od fantov.

»Nisem Šukri, Nehat sem !« mu je odgovoril jezno in se drgetajoč zavil v veliko brisačo, ki mu jo je podal сосед.

Vsi v mestu so ga klicali Šukri. Po očetu. Vse so klicali tako. Očeta, njega in tudi oba brata.

Bazen je bil napolnjen do zadnjega kotička in obiskovalci so se drenjali in na stopnicah za sončenje in na terasi, kot tudi v obeh bazenih. V malem, za neplavalce in v večjem, katerega dve tretjini sta bili namenjeni plavalcem in globlji od dveh metrov. Nehat še nikoli ni šel v tisti del. Plavati ga ni učil nihče in potrebe po tem niti ni čutil.

»Ne ljubi se mi...« je dejal in pogledal okrog sebe.

V želodcu mu je krulilo in pomislil je, da tistega dne sploh še ni jedel. Pravzaprav se je od doma odkradel takoj, ko je odšel oče in ko sta starejša brata še spala. Na bazen ali v »kopanico«, kot so otroci imenovali mestno kopališče, je prišel brez vsega. Niti brisače ni imel, a ker je bilo vroče kot v peklu, je niti pogrešal ni.

»Greš po sladoled?« ga je vprašal mlajši fant, ki prav tako kot Nehat ni znal plavati in se ni pridružil fantom, ki so se lovili med dvema kotoma v bazenu.

Nehat je odkimal, a se vseeno odpravil do bistroja, ki je bil v južnem delu kopališča. Pred njim na stopnicah je Nehat zagledal fanta, za katerega je vedel, da je vedno prijazno govoril z njegovim bratom Nurijem in ki je včasih hodil na isto šolo kot Nuri in on.

»Marjan...« se je postavil pred njega.

»Nisem Marjan !« se mu je nasmehnil.

»Vem... Robi si... A Nuri te vedno kliče Marjan...«

Fant je prikimal.

»Marjan... Lačen sem...« je dejal tiho Nehat in ob tem gledal v tla.

»Lačen ?«

Nehat je prikimal in ga pogledal z upanjem v očeh.

»Tu nimajo kaj veliko ! Mogoče sendvič...«

Nehat je prikimal in čakal.

»A imaš denar ?«

Nehat je odkimal.

»A sendvič pa bi ?«

Nehat je prikimal.

Fant se je zasmejal in vstopil v bistro. Že čez nekaj trenutkov se je vrnil z velikim sendvičem, zavitim v povoščen papir.

»Ko pride čas, častiš merico kostonja, OK?« mu je dejal in mu v roke potisnil sendvič.

Nehat je prikimal in stopil nekaj korakov stran. Odvil je sendvič in ga nekaj trenutkov gledal. Med dvema rezinama krha so bili trije kolobarji salame, dve rezini sira in rezina kisle kumarice. Nehat je sir in kumarico preložil na eno od rezin kruha, salamo iz druge rezine pa je vrgel v koš za smeti.

»Kaj se pa gre, mulo ?« je zaslišal presenečen vzklik.

Ko je pogledal, je videl, da je zaklical eden od fantov, ki so sedeli z Robijem.

Ta je le prikimal.

»Kaj pa si mislil ? Da bo jedel svinjsko, če ne sme ?«

»Ne sme ? Zakaj ne ? Je bolan ?«

»Ne... Ne sme, ker je muslimanske vere in ti ne jedo svinjine, bizgec!«

Nehat ga je hvaležno pogledal in Robi se mu je nasmehnil in mu pomežiknil. Nehatu se je zdelo, da je bil tisto najboljši sendvič, kar jih je kdaj poskusil.

»Slišim, da si končal doktorat ! V Ljubljani...«

»Sem... Pred dvema mesecema sem doktoriral !«

Moški je molčal in ga gledal.

»Doktoriral sem na temo Kosova v mednarodnih odnosih ! Poslal sem ti doktorsko disertacijo. Poslal sem jo že prej... No... Še preden sem jo sploh zagovarjal !«

Moški je prikimal.

»Kdo te podpira, Nehat ?«

»Podpira ? Družina... Moj brat Misimi Nuri je dober z mano. Razume, da je izobrazba potrebna in tudi pomembna. On vodi družinski posel, mene pa je določil za ta pametnega v družini...« se je nasmehnil Nehat.

»Kakšen posel pa vodi brat ?«

»Oh, vse sorte! Sadje in zelenjava, kot večina naših gori v Sloveniji!«

»Kdaj ste začeli ? Pred petimi leti ? Prej ?«

»Oh, začel je že oče, stari Sadiki. Gori so ga klicali kar Šukri ! Po imenu... V Trbovlje je prvič prišel že pred drugo svetovno vojno. Mislim, da pred njim ni bilo veliko naših tam gori. Pravzaprav v Trbovljah pred njim ni bilo nikogar. Oče je tam pekel torte, kar po domovih, a mu ni šlo najbolje. Potem se je vrnil sem, domov, v Peč. Tja gor pa se je vrnil spet v začetku petdesetih, po vojni...«

»In odprl slaščičarno ?«

Nehat se je zasmejal.

»Ne, pekel je kostanj. Iz Makedonije je vozil maroni in ga pekel in prodajal po mericah. Ni zaslužil veliko, a vseeno več, kot pa bi zaslužil doma, v Peči.«

Moški je kimal.

»Vsi nas imajo za lenuhe, a v bistvu smo zelo priden, marljiv narod, Nehat !«

»Šukri, tako ne bo šlo več !« je dejala šefica davčne uprave in pogledala na moškega, ki se je v svoji višini komajda zložil na stol pred njo.

Žalostno jo je gledal in v rokah mečkal svojo belo čepico.

»Susetka... Jaz tako malo zaslužim ! Komaj za kruh ! Pa moram veliko domov pošiljati, ker imam veliko veliko dece... Majhne dece !«

Ženska je prijazno prikimala in se ob tem spomnila, da je vsako jesen Šukriju pri peki kovanja pomagal drug otrok in ko ga je vprašala čigav je, ji je vedno zatrdil, da je njegov sin. Nihče ni vedel koliko otrok ima, a govorili so, da več kot petnajst. In tudi to, da ima več žena, da zasluži toliko, da si vsako leto kupi novo ženo. In to vsako leto mlajšo. Starejši kot je Šukri bil, mlajše žene da si je izbiral. Ni verjela vsega, bila pa je prepričana, da nekaj od natolcevanj gotovo drži.

»Vseeno te moramo dati na seznam davčnih zavezancev, Šukri ! Imaš svojo prodajalno, čeprav bi tvoji baraki težko rekli trgovina, a vseeno... Prodajaš !«

Šukri je pomislil na svojo prodajalno. Stala je čisto na robu pločnika. Vitka, ozka, zelena. Dva krat meter in pol. Na eni strani vrata in na drugi lina za prodajanje. Notri ni bilo drugega kot pult, pod pultom kartonske škatle s sladkorjem, sadjem in koruzo, na pultu pa mala pečica in škatla z zvitimi vrečicami meric za prodajo. In njegov stol. Njegov prestol. Skozi malo okence je videl vse. Ljudi, ki so hodili gor in dol po mestu. Več ni potreboval. Poznal pa je vse. Vsaj na videz. In z vsemi je kdaj vsaj enkrat tudi spregovoril.

»Susetka... Veš, da jaz ne bi varal ! Naredi tako, da bo prav in... Ne vzemi mi vsega, prosim ! Doma, v Peči, imam veliko otrok in spet je eden na poti ! Kar poglej, tam na tistem listu ti vse piše !«

»Kdo bi pa znal brati ta vaš klinopis !« se je zasmejala Piklova, ko je pogledala na roko napisano cirilico.

Tiskano je še za silo brala, a pisana cirilica je bilo več, kot pa je do takrat kdorkoli zahteval od nje. Gledala je Šukrija in razmišljala, kaj naj z njim.

»Koliko kasiraš vsak dan, Šukri ?« ga je spet pogledala.

Šukri je prebledel in zavil z očmi.

»Susetka... Kakšnih pet do deset meric kopic, dva tri palice grozdja in pet, šest jabolk ! Ko je kostonje, je bolje, saj sama veš !«

Grozdje in jabolka je Šukri pomakal v raztopljen sladkor, kateremu je primešal malinovec, tako da se je na sadju naredila temno rdeča karamelizirana glazura. Otroci so bili nori na njegove slaščice, ki so bile drugačne od tistih v slaščičarnah. In cenejše.

»In koliko po navadi kasiraš na dan ?«

»Ne vem, susetka, ne vem... Enkrat dvesto, drugič tristo dinarjev... Včasih tudi nič, a veš, čisto nič ! Nedelje so najboljše, ko grejo ljudje v kino in pridejo po kokice !« se je zasmeljal s svojimi piškavimi zobmi.

Piklova je razmišljala.

»In potem moram plačati še elektriko, pa vodo, pa stanovanje v Globušaku, pa...« je našteval.

A Piklova je vedela, da ima elektriko napeljana na fuš od društva upokoencev in da jim za to ne plačuje nič. Kot tudi za vodo ne, ki si jo je v svojo barako nosil kar z vedrom. Sanitarno inšpektorico je kar zvilo, ko ji je kdo samo omenil Šukrija.

»Šukri... Takole se bova zmenila...« je začela in stopila do okna.

Pod stavbo občine so se razcvetele prve magnolije.

»Tajnica ti bo dala formularje in ti boš vsak mesec oddal formular, na katerega boš napisal, koliko si tisti mesec kasiral ! Razumeš ? Podpisan formular boš oddal vsak mesec do petega za pretekli mesec, Šukri !«

»Ampak, susetka...«

»Nič susetka... Saj veš, kako praviš sam ! Stara konta, dobra konta ! Zdaj si ti konta pri meni in držal se boš tega in boš dobra konta !«

»Ampak, susetka...« je vstal Šukri in še bolj stisnil kapo v roki.

»Drugo leto pa se boš pogovoril še z drugimi inšpektorji. Sanitarna inšpektorica že zdaj dobi ošpice, če kdo samo omeni tvoje ime, Šukri !« se je zasmejala, ko je pomislila na Šukrija, kako z rokami črnimi od peke kostonja ljudem v merice, narejene iz starega časopisnega papirja nalaga kostonje.

»Ampak, susetka...« je zastokal in ženska je pomislila, da bo celo zajokal, tako žalosten obraz je znal narediti.

A tak obraz je Šukri napravil vedno, ko je bil pred problemom, ki ga ni razumel. Ali pa je vedel, da ga bo težko rešil. Če sploh.

»Nič, susteka ! Priden in miren in prijazen človek si, Šukri. A red je red in tudi ti se ga moraš držati !« je dejala, ko se je spomnila, kako je njenemu sinu Aljoši vedno dodal kostonj ali dva preko merice in mu pri tem prijazno mežikal.

»Susetka...«

»Šukri ! Pojdi zdaj in pri tajnici vzemi formularje ! Sejo Izvršnega sveta imam...« je rekla, ko je mimogrede pogledala na uro.

»Ampak, susetka !«

»Kaj ?«

»Jaz ne... Jaz... Ne znam pisati ! Počakaj s temi papirji, da pomadi pride sem v Trbovlje moj sin Nuri, ki zna pisati ! Zdaj hodi v peti razred in bo potem tu pri meni. Bil je že tu in dobro se je obnesel, moja kri je... Priden in prijazen je in še računanje mu gre, susetka !« je hitel.

Piklova se je nasmehnila in pomislila, da računanje tudi Šukriju ne dela preglavic.

»Dobro... Počakala bom, a ne do pomladi ! To je celo leto, Šukri ! Imaš dva meseca časa, če ne bom morala napisati prijavo !«

»Susetka... Hvala ti ! Veš, da bom to zrihtal ! Veš, da Šukri vedno naredi, kot je treba in kar ti rečeš ! Veš, da...« je mlel in Piklova ga je morala dobesedno izriniti iz svoje pisarne.

»Si se rodil tam, v Sloveniji ?«

»Ne, rodil sem se v Peči. Ko sem bil star pet let, mi je umrla mama in potem, čez kakšno leto, me je Šukri, moj oče, odpeljal s seboj v Slovenijo. Tam sta z njim že živela dva moja brata, Jusuf in Nuri in bilo je normalno, da grem z njim tudi jaz.«

»Pa ostali bratje in sestre ?«

»So ostali... Oče je vedno dejal, da je vsak ustvarjen za nekaj drugega. Mislim, da niso bili ravno odprte glave, ti moji drugi bratje... Ne vem, če je kdo od njih napravil vsaj osnovno šolo. Kmetje so in delavci... Redko se srečam z njimi.« je pristavil Nehat in videti je bilo, da mu je ob tem nerodno.

»Pa brata, ki sta bila s teboj v Sloveniji ?«

»Oh, Nuri je brihten... Čeprav v šoli ni ravno blestel, veš. Vsi trije smo imeli težave v šoli. Jaz sicer še najmanj...«

Moški je kimal.

»Tokrat, v šestdesetih, je bilo drugače... Tito je še držal državo skupaj in bratstvo in edinstvo je še nekaj pomenilo. Ni bilo šikaniranja. No, vsaj ne povsod...« je zamrmral moški.

»Nehat, sklanjaj samostalnik...«

»Nehat !« se je zasmel fant v prvi klopi.

Učiteljica je fanta jezno ošinila.

»Sklanjaj samostalnik... Jabolko !«

Nehat je vstal, se popraskal po glavi in se zazrl v klop pred sabo. Vedel je, da je to njegova najšibkejša točka pri slovnici. Sklanjanje.

»Jabolko... Potem, tovarišica, je... Je, jabolko...«

»Kako se vprašamo po drugem sklonu, Nehat ?«

»Koga ali... Ali...«

»Česa, ne ?« mu je pomagala.

Nehat je prikimal.

»No, torej...«

»Jabolko, jabolka... Potem... Jabolku !« je hitro vzkliknil, ko je videl ob oknu Mojco, ki mu je z roko kazala, kot da nekaj daje.

Učiteljica je prikimala, Nehat pa je hvaležno pogledal Mojco.

»Četrty sklon je...?«

»Spet jabolko, tovarišica !« je ustrelil, saj si je zapomnil, da se prvi sklon v četrtem skoraj vedno ponovi.

»Pa potem ? Peti in šesti ?«

»Pri jabolku in z jabolkom !« je dejal prepričano.

»Dobro, Nehat...«

Njene besede je preglasil šolski zvonec in še preden je utihnil, je v razredu nastal direndaj in otroci so se razkropili med klopmi. Nehat je počakal na svojem mestu. Bil je majhen, droben in suh, pravo nasprotje svojih vrstnikov, ki so bili vsaj za glavo višji od njega in vsaj deset kilogramov težji.

»Dobil si štirico...« je zaslišal glas ob sebi.

Pogledal je in se nasmehnil.

»Če mi ne bi ti pomagala, bi dobil cvek !« se je nasmejaj.

Mojca se mu je smehljala.

»Greš z mano ?« jo je vprašal.

»K Nuritu ?«

Prikimal je in se tudi on nasmehnil.

Na spodnjem šolskem stopnišču sta zagledala Nurija, ki se je pogovarjal z enim od fantov iz višjih razredov. Fant je imel pred seboj odprto mrežasto torbo iz laksa in gledal vanjo. Ko sta prišla bliže, sta ga slišala, kako govori Nuriju.

»Če ti je prav in če seveda sploh hočeš to nositi...« mu je rekel tiho in mu v roko porinil mrežo.

Nuriju je bilo nerodno in izmenoma je gledal v torbo in v fanta. Nehat je videl, da so v mreži oblačila. Hlače, srajce in pulover. Lep, debel pulover za zimo, ki je imel čudovit vzorec.

»A boš eno... Eno tole jabolko ?« je vprašal Nuri zmedeno in pokazal na karton, v katerem je imel zložena temno rdeče karamelizirana jabolka.

Fant se je nasmehnil in odkimal.

»Ma daj, sused... Daj, Marjan !« se je zbral Nuri in si nadel svoj vsakdanji širok nasmeh.

»Nuri... Kolikokrat ti naj še povem, da nisem Marjan ! Robi sem !«

»Dobro, Romi...«

»Robi !«

»Pa Robi !« je smeje kimal Nuri.

Še preden se je Robi obrnil, že je Nuri prestregel dve dekleti.

»Susetke ! Ej, susetke ! Lej, susetka, kakšna fino japka mam za prav ve dva !« je govoril v svojem Šukri jeziku, kot so ga poimenovali sošolci.

»A Nuri tu sploh kaj prodaj ?« je Mojca tiho vprašala Nehata, ki je vzel iz kartona največje jabolko in ga dal Mojci.

To je bil njun vsakodnevni obred, ki sta ga ponavljala kljub temu, da so ju sošolci dolgo časa zaradi tega zbadali.

»Med poukom, v glavnem odmoru, ne prodaj veliko. A pred začetkom šole in po šoli, ko prodaja pred šolo, pa kar nekaj prodaj...Oče je zadovoljen. Vsak dinar dobro pride !«

»Boš tudi ti tako prodajal, ko boš velik ?« ga je vprašala.

Začudeno jo je pogledal.

»Jaz ? Ne ! Jaz bom predsednik, ko bom velik. Tako kot Tito!«

»Ibrahim, rad bi, da me bolje uporabiš ! Mislim, da sem dokazal, da sem sposoben, da znam...« je dejal tiho Nehat in gledal Rugovo.

Ibrahimu Rugovi je na eni strani šal visel skoraj do srede mednožja in ves čas si ga je z levico umikal. Nehat ga je pred leti, ko so imeli seminar o prevajanju klasičnih socioloških del v albanščino vprašal, če tudi spi ovit s tem šalom. Ibrahim se je nasmehnil in rekel, da se je v hudi zimi tudi to že zgodilo.

»Da te uporabim...«

»To, da sedim doma, pripravljam neke brezvezne analize, pišem časopisne članke, nastopam na okroglih mizah ali prevajam... To ni dovolj, Ibrahim !« je skoraj zastokal Nehat.

»In kaj bi ti ?«

Nehat ga je gledal in molčal.

»No, kaj bi ti ?«

Nehat je pomislil na svojo ženo. Preden je odpotoval v Prištino, na sestanek z Rugovo, sta dolgo v noč ležala na postelji in se pogovarjala.

»Jaz na Kosovem ali v Makedoniji ne bom živela, Nehat !«

»Živela boš tam, kjer bom živel jaz ! Tvoj mož sem in to moraš upoštevati ! In mi slediti !«

»Kaj boš na Kosovu , zakaj raje ne ostanemo tu ?«

»Tam me potrebujejo!«

»Tudi tu bi lahko bil predavatelj na kakšnem faksu !«

»Nočem biti predavatelj ! Sicer pa so mi ponujali le mesta asistenta ali mlajšega raziskovalca...«

»In kaj bi ti ?«

»Nekega dne bom rektor. In to na naši univerzi, žena !«

Ona je le zavzdihnila.

»Ali pa veleposlanik Kosova !« je dejal glasno in ji obrnil hrbet.

Brezmadežno bel aluminjasti kiosk je zrasel dobesedno čez noč in ko so ljudje izvedeli, da ga gradi Šukri, so se čudili, kako bo lahko pekel kostanj v takšnem zaprtem kiosku. Najbolj črnogledi so napovedovali še hujšo tragedijo in zatrjevali, da se bo Šukri po zgledu ostalih Albancev po dolgih desetletjih spet začel ukvarjati s slaščičarstvom. Adijo kostanj, so jamrali. A so se motili in eni in drugi. Šukri je presenetil vse in železnemu repertoarju kopic in karameliziranih jabolk dodal še pomfi. Takšen pravi, pečen v veliko olja, natlačen v ozko in podolgovato lijakasto papirnato vrečico in obilno posoljen. Na pofri je za gurmanski višek Šukri

cmoknil še žico gorčice, bolj poznane kot »zenf« ali pa po želji dobre konte dodal majonezo. Na tistem njegovem kiosku je celo čisto po pravilih pisalo »OKREPČEVALNICA SADIKU ŠUKRI«, spodaj pa se je bohital še velik napis »SVEŽI POMESS FRITES«. Kdo je Šukriju povedal, da se pomfri pravilno po francosko napiše pomess frites in kdo mu je sploh dal idejo za pečenje pomfrijia na ulici, je vedel samo Šukri.

A njegov kiosk je postal pravi hit. Ne le hit sezone ali hit poletja. Prav zaresen hit, ki ga dandanes ne more zasenčiti niti globalni McDonalds. Kiosk je stal na ulici, nedaleč od kina, na nekakšni mestni promenadi, kjer se kiosku, če si hotel mimo, nisi mogel izogniti in jeseni je ob robu kisoka Šukri še vedno postavil tudi svojo staro peč za kostanj, katerega vonj je veter potem nosil gor in dol po ulici. In te prisilil, da si se ustaviš. Vrsti pri Šukriju sta bili vedno dolgi. Obe ! Tista za kostanj in tista za pomfri. Le da so v vrsti za kostanj ponavadi stali v večini starejši, v tisti za pomfri pa mlajši. Za Šukrija pa so bili vsi še vedno »Stare konte, dobre konte!«. Prav ta kiosk je potem tlakoval in tudi dokončno zacementiral mali, a sila uspešni podjetniški imeprij Šukrija, kot nekronanega »kralja pomess fritesa«, sploh pa sina Nurija, prav tako nekronanega »kralja sadja in zelenjave«, ki je Šukrija nasledil kot glava družine.

»A si nor ! Šiptarja ?!« je zazijal eden od komisije.

»Ne, nisem nor...« je odvrnil Predsednik Izvršnega sveta in se nasmehnil.

»In kdo ga predlaga ?«

»Skupina občanov... Trideset podpisov je pod predlogom !«

»Čakaj... Pa ne more biti en Šiptar, en jebeni Šukri al kaj je že, ki peče pomfi na ulici, častni občan Trbovelj !«

»Ljudje mislijo drugače !«

»Kaj pa pravijo na komiteju ?«

»Smejijo se...«

»In kaj bomo mi ?«

»Lahko najdemo luknjo v uredbi o imenovanjih častnih občanov in predlog zavrremo kot neutemeljen ali nepopoln...« se je oglasila mlada pravica, ki je sedela na koncu mize.

»Lahko... A težava je v tem, da se je pod predlog podpisalo nekaj zelo uglednih meščanov. Dvomim, da bomo s tem stvar pometli pod preprogo !« je rekel tiho predsednik in pogledal ostale člane komisije.

Vsi so molčali.

»Na komiteju opozarjajo tudi na to, da je vprašanje Kosova danes osrednji problem v državi in da bi negativno stališče ali celo odklanjanje pripadnika albanske narodnosti pomenilo strinjanje s Srbsko politiko do Kosova...« je dodal.

»Kaj pa če mu damo kakšno drugo nagrado ali priznanje ?« se je oglasil eden od članov.

»Nagrada, ja... Ta tip že trideset let izsiljuje in nosi v riti vse po vrsti! Davkov ne plačuje, ker je prijavljen doli nekje in tam so ga baje kar vsega oprostili ! In ker kobajagi ves čas namesto davčni denar nakazuje na Rdeči križ. Še zemljišče za kiosk je menda dobil zastonj !« je našteval tretji.

»To niso problemi te komisije...« ga je prekinil predsednik.

»Lahko pa vplivajo na našo odločitev !«

»Če Šukri ni prijavljen pri nas, v naši občini, potem dejansko lahko predlog zavrremo !«

»Tudi klipar Batič ni prijavljen v Trbovljah, pa je častni občan !«

»Pa ne ga srat, no ! Ne more bit en Šukri častni občan ! Kaj pa je storil za Trbovlje ?«

»Prijazen je bil do ljudi...« se je oglasila edina članica komisije.

»Prijazen, prijazen ! Potem je lahko častna občanka tudi kelnerca iz Rudarja !« je zarobantil član, ki se je razburil pred njo.

»Do kdaj moramo odločiti ?« je vprašal predsednik mlado pravnico.

»Do drugega tedna, do seje občinske skupščine, ki predloge komisije potrdi...« je pojasnila.

Predsednik je molčal in kimal.

»Kaj imaš v mislih ?«

»Nič, naj se s tem ukvarjajo na občinskem komiteju... Konec koncev gre za političen problem, a ne ?« je zaključil predsednik izvršnega sveta in zaprl mapo s predlogi.

»Nehat... Na rektorsko mesto te ne morem predlagati, ker nimaš akademskih izkušenj ! Takoj bodo zagnali vik in krik, da gre za nepotizem ! In, roko na srce, res bi šlo za nepotizem, za privilegiranje!« je dejal Ibrahim Rugova.

»Vse življenje se že srečujem s tem ! Vedno so mi očitali, da želim nekaj, a da do tega nisem upravičen...« je rekel Nehat in žalostno pogledal Rugovo.

»Na kaj misliš ?«

»Na vse... Ko sem šel kot mladenič z odličnim uspehom v gimnazijo v Trbovljah, sem prvi letnik delal dvakrat in obakrat pogrnil. Pogrnil iz slovenščine... Ko sem se zaradi tega pritoževal, so mi rekli, da sem pač Albanec in da imam velike težave s slovenščino. In da ne dosegam rezultatov, ki jih v gimnaziji zahtevajo za pozitivno oceno iz tega predmeta. Da sem bil lahko v osnovni šoli odličen, da pa je gimnazija nekaj drugega. Požrl sem vse to sranje in se vpisal v gimnazijo v Peči, v mojem rojstnem kraju. Končal sem jo z odliko, s samimi peticami. In se vrnil v Slovenijo. V Ljubljano. Vpisal sem se na faks in ga namesto v štirih, končal v šestih letih. Profesorji so mi na pisnih izpitih dajali slabe ocene zaradi tega, ker nisem pravilno postavljaj vejic, ker sem mešal sklone... Magisterij sem zato raje opravil v Zagrebu. Tam je bilo za odtenek bolje, čeprav ista figa. Šele ko sem v Ljubljani zagovarjal doktorat, teh problemov ni bilo več. Vsaj toliko ne, če sploh... Končno so me sprejeli kot strokovnjaka, kot sebi enakega, čeprav še vedno ne govorim čisto pravilno slovensko, čeprav še vedno mešam sklone in čase, čeprav med govorom uporabljam za njih tuje besede...«

»Ne razumem, kaj mi hočeš povedati, Nehat ...« ga je prekinil Rugova.

»To, Ibrahim, da sem postal nekakšna dvoživka ! Za Slovence sem Albanec, ki se je sicer do neke mere udomačil in ga do določene mere celo upoštevajo, za svoj narod, za Albance pa sem Albanec, ki živi v Sloveniji in je drugačen ! In ni, kot pravijo, naš človek... Nič več. Pravijo, da sem njihov, Slovenski ! Eto ! To ! Nisem dober ne za ene, ne za druge !«

»Kaj pa, če bi bil prvi veleposlanik Republike Kosovo v Sloveniji?« je dejal tiho Rugova.

Nehatu je zastal dih.

»A najprej mora biti Kosovo priznано, Nehat! Zato, lepo se vrni v Slovenijo, delaj analize, piši članke in bodi dober državlján te lepe dežele. In pozdravi mi Kučana in Drnovškega, če boš imel priložnost. Dobra človeka sta!« je dejal Rugova.

Ibrahim Rugova, kosovski jezikoslovec in politik, roj. 2. Decembra 1944, umrl 21. Januarja 2006

ZALOZBA ARTIUS